

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πέμπτος

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰαννουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτησίου.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

18 Ἰουνίου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ

A. Μαυροκορδάτος

Χαρακτηρισμός τοῦ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ

Ὁ Μαυροκορδάτος ὑπῆρξεν ὁμολογουμένως ὁ
ἐξοχώτερος πολιτικὸς ἀνὴρ ὃν παρήγαγεν ἡ ἐπα-
νάστασις, ἐπενεργήσας ὡς οὐδεὶς ἄλλος εἰς τὴν
τύχην τοῦ ἔθνους διὰ τε τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ
καὶ τῶν ἐλαττωμάτων. Αἰμύλος τοὺς τρόπους,
εὐφυὴς περὶ τὸ λέγειν, ἐπιτηδεῖας περὶ τὸ γρά-
φειν, δεξιὸς περὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἀνθρώπων,
ἠγάπησε καὶ ἐπεζήτησε τὴν ἀρχὴν διὰ παντός
σχεδὸν τοῦ βίου. Οὐδὲ λέγομεν τοῦτο ἵνα κατα-
μεμψώμεν αὐτοῦ· ἡ φιλαρχία εἶναι πάθος γεν-
ναῖον. Ὅχι ἡ ἄγονος καὶ νώθουρος φιλαρχία,
ἣν εἵδομεν πολλάκις, καὶ, ὡς μὴ ὠφελε, βλέπο-
μεν ἔτι λυμαιομένην τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ἡ
φιλαρχία ἥτις, ἡ σώζει τὴν πατρίδα, ἡ τοῦλά-
χιστον ὑπηρετεῖ αὐτὴν λυσιτελῶς. Ὁ δὲ Μαυ-
ροκορδάτος τῷ μὲν 1822 ἔσωσε τὸ Μεσολόγγιον·
τῷ δὲ 1824 παρεσκεύασε διὰ προνοίας πολλῆς
καὶ συντόνου ἐνεργείας τὴν ἐνδοξὸν τῆς πόλεως
ἐκείνης κατὰ τὰ δύο ἐπόμενα ἔτη ἄμυναν· τῷ
δὲ 1825 ἐρρίψοκινδύνευσε ὡς ἀπλοῦς στρατιώ-
της ἐν Σφακτηρίᾳ· δι' ὅλης δὲ τῆς ἐπανα-
στάσεως διεξήγαγε τὰ ἐξωτερικὰ αὐτῆς πράγμα-
τα, ἐργασθεὶς μὲν ἐπιτηδεῖας εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς
Ἑλλάδος διάπλασιν τῆς κοινῆς ἐν τῇ Δύσει
γνώμης, ὡς οὐδεὶς δὲ τῶν Ἑλλήνων ἄλλος συν-
τελέσας εἰς τὸ νὰ παρασκευάσῃ τὴν σωτήριον
τῶν Δυνάμεων ἐπέμβασιν. Ὁφείλομεν δὲ νὰ ὁμο-
λογήσωμεν ὅτι ἡ διπλωματία τῆς ἐπαναστά-
σεως ἀνεδείχθη ὅσον ἐνδέχεται ἐπιτηδεῖα καὶ
ἀναμφιβόλως ἀσυγκρίτῳ ἐπιτηδαιοτέρᾳ τῶν τρό-
πων καθ' οὓς διεξήχθησαν εἰς τοὺς μετέπειτα
χρόνους αἱ ἐξωτερικαὶ ἡμῶν σχέσεις. Τοῦτο δὲ
ὀφείλεται ἰδίως εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορ-
δάτον, ὅστις, δυνάμεθα εἰπεῖν, διετέλεσεν ἐπὶ
7 ὅλα ἔτη ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς
Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ τοι μηδέποτε
διορισθεὶς τοιοῦτος ἐπισήμως.
Ἀλλ' ἐνῷ τοσοῦτον ἦτο δεξιὸς περὶ τὴν διεξ-
γωγὴν τῶν διεθνῶν τῆς Ἑλλάδος συμφερόντων,

ΤΟΜΟΣ Ε'—1878.

εἰς δὲ τὰ πολεμικὰ πράγματα ἔπραττε πᾶν ὅ,τι
ἦτο δυνατόν νὰ πράξῃ ἀνθρώπος μὴ ὢν ἐξ ἐπαγ-
γέλματος στρατιωτικὸς, ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερι-
κὴν διοίκησιν δὲν εἶχεν εἰμὴ τὸ ἥμισυ ἀκριβῶς
τῶν ἀρετῶν ὅσαι ἀπαιτοῦνται ἵνα εὐδοκίμησῃ
ἐν αὐτῇ ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ· ἦτο εὐφυστατος εἰς
τὸ νὰ διαγινώσκῃ τὸ πρῶτον μέρος ἐκάστου
καθεστῶτος, ἀλλὰ δὲν ἦτο ἐξίσου εὐτυχὴς εἰς
τὴν εὕρεσιν τῆς προσηκούσης θεραπείας. Ὅτε
ἀφίκετο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνεγνώρισε τὴν ἀρχὴν
τοῦ Ὑψηλάντου, ὅπως αὕτη εἶχεν ἤδη ἀναγνω-
ρισθῇ ὑπὸ τῶν νήσων καὶ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ
στρατοῦ τῆς Πελοποννήσου. Τὴν ἐπιούσαν τῆς
ἀποθάσεώς του εἰς Μεσολόγγιον, ἦτοι τὴν 22
ἰουλίου 1821, ἔγραψε πρὸς αὐτόν· «Ἐν ἐνὶ λόγῳ
ἐγὼ κρέμαμαι ἀπὸ τὰς προσταγὰς τῆς, τὰς
ὁποίας θεωρῶ ὡς προσταγὰς τῆς πατρίδος. . . .
Ἄς προσταξῇ, ἄς δώσῃ τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας,
καὶ θέλει εὔρει εἰς ἐμὲ δούλον πιστὸν τῆς πα-
τρίδος. . . » Μετ' οὐ πολὺ δὲ πάλιν ἔγραψε πρὸς
αὐτόν· «Πρέπει νὰ συστηθῇ εἰς Μεσολόγγιον
αὐτὴ ἡ τοπικὴ διοίκησις, ἐξηρητημένη πάντοτε
ἀπὸ ἐκείνην τῆς Πελοποννήσου· καὶ ἂν ἡ ἐκ-
λαμπρότης τῆς στοχάζεται ὅτι εἰμπαρὼ ὁ ἴδιος
νὰ χρησιμεύσω εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῆς τῆς
διοικήσεως, ἄς μὲ προσταξῇ, ὡς λογιζόμενον
ἱεράς τὰς προσταγὰς τῆς, καὶ ἄς μὲ ἀποστείλῃ
κανένα συνεργόν.» Ἐπειτα κληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ
εἰς Τρίκορφα, ὅπου ἦτο τὸ γενικὸν στρατηγεῖον,
προσῆλθε τῇ 14 Αὐγούστου. Ἐπειδὴ δὲ ἀ-
φίκοντο ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἀλλεπάλληλοι αἰτή-
σεις τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῆς
Αἰτωλίας περὶ ἀποστολῆς ἀξίου τινὸς προσώπου
πολιτικοῦ, καὶ ἀπεσταλμένοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς
ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἐπικαλούμενοι «ἀνθρω-
πον ἀξιον νὰ διοργανίσῃ πολιτικῶς αὐτάς»,
ὁ Ὑψηλάντης ἐπέτρεψε τὸ ἔργον εἰς τὸν Μαυρο-
κορδάτον, προχειρισάμενος αὐτὸν πληρεξούσιον
αὐτοῦ. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐξήτησε τότε βοηθὸν
τὸν Νέγγρη· ὁ δὲ Ὑψηλάντης κατ' ἀρχὰς ἀπε-
ποιήθη, κατόπιν ὅμως ἐνδοῦς εἰς τὰς ἐπιμόρους
τοῦ πληρεξουσίου του αἰτήσεις, ἐνέδωκε, συμ-
βουλεύσας νὰ μὴ μεταχειρισθῇ τὸν ἀνθρώπον
εἰμὴ «εἰς μικρὰ μόνον πράγματα, διότι δὲν εἶναι
ἀρμόδιος διὰ μεγάλα.» Ἀλλ' ὁ Μαυροκορδάτος,
ιδὼν ἐκ τοῦ σύννεγγυς τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγ-
ματα, ἤρχισεν ἔκτοτε νὰ διστάζῃ ἂν ὁ Ὑψη-

λάντης θέλει κατορθώσει να διατηρηθῇ καὶ ἅμα ἀναχωρήσας ἀπὸ Τρίκορρα, παρέβη τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ὁρθὴν συμβουλήν καὶ ἐπέτρεψε μὲν τὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Νέγρην μεταβάντα ἐπὶ τούτῳ εἰς Ἀμφισσαν, ἀνέλαβε δὲ αὐτὸς τὴν ῥύθμισιν τῆς Δυτικῆς, ἐπιστρέψας εἰς Μεσολόγγιον.

Ἐν τούτοις ἐπὶ τινι εἰσέτι χρόνον δὲν ἀπεκάλυψε πῶς μελετᾷ νὰ πολιτευθῇ ὁριστικῶς, ὅτε αἴφνης, τῇ 27 Ὀκτωβρίου, ἔγραψεν ἐκ Μεσολογγίου πρὸς τὸν Ὑψηλάντην ἐπιστολὴν μακράν, δι' ἧς, ἀφοῦ ἀκαίρως ὁπωσοῦν πολλὰ ἐμεμφιμοίρησε περὶ τῆς προώρου ἐνάρετος τοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν ποικίλων τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου σφαλμάτων, ἰδίως ἐλέγχας αὐτὸν διότι προεχειρίσθη «Ἐπίτροπος τῆς ἀνυπάρκτου Ἀρχῆς, ἥτις καὶ ἂν ὑπῆρχε δὲν εἶχε κἀνὲν δικαίωμα ἐπάνω εἰς ὅλον τὸ ἔθνος», καὶ υποδείξας οὕτω ὅτι οὐδ' ὁ Δημήτριος εἶχε τοιοῦτο δικαίωμα, συνεκαρπάζοντες ἔπειτα ὡς ἐξῆς τί ἐφρόνει περὶ τῶν δούντων γενέσθαι: «Ἀλλὰ τί πρόπει νὰ γίνῃ; θέλει εἶπει ἡ ἐκλαμπρότης τῆς. Τώρα τὸ γένος ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὰ ὅπλα· τί νὰ κάμωμεν; Ν' ἀφῆσωμεν τὰ ὀνόματα ἀρχηγῶν καὶ πληρεξουσίων καὶ ἐπιτρόπων· νὰ ὀργανίσωμεν τὴν διοίκησιν ἀπὸ τοῦς ἰδίους ἐντοπίους, τῶν ὁποίων νὰ γίνωμεν ἡμεῖς ὀδηγοὶ καθόσον δυνάμεθα· νὰ τὴν συγκεντρώσωμεν εἰς ὀλίγας χεῖρας ἐνόσω νὰ προσκαλέσωμεν κἀνένα ὑποκείμενον οἷος ὁ πρίγκηψ Εὐγένιος (ὁ θετὸς υἱὸς τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος), ἡ ὁ κόμης Καποδίστριας, ἡ πᾶς τις ἄλλος ἱκανώτερος ἡμῶν.» Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη χαρακτηρίζει τὸν ἄνδρα. Ὅσα ἔλεγε περὶ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου ἦσαν ὁρθότατα. Ὁ Ὑψηλάντης οὐτε δικαίωμα τι εἶχεν «ἐπάνω εἰς ὅλον τὸ ἔθνος», οὐτε τὴν ἀπαιτούμενην διοικητικὴν ἱκανότητα.

Ἀλλ' ὅσα προέτεινεν ὁ Μαυροκορδάτος πρὸς θεραπείαν τῶν ἐλαττωμάτων τούτων, ἦσαν καὶ ἀπεδείχθησαν δυστυχῶς ὑπὸ τῶν πραγμάτων πλημμελῆ. Τὸ ἔθνος εἶχεν ἀνάγκην ἀρχῆς, καὶ δὲν εἶχε καιρὸν νὰ περιμένῃ οὔτε τὸν πρίγκηπα Εὐγένιον, οὔτε τὸν κόμητα Καποδίστριαν. Ἡ ἀρχὴ αὕτη κατελήφθη οὕτως ἢ ἄλλως ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου, καὶ ἐγένετο δεκτὴ οὕτως ἢ ἄλλως ὑπὸ σύμπαντος τοῦ ἔθνους, ἐξαίρεσις τῶν προεστώτων τῆς Πελοποννήσου, οἵτινες καὶ αὐτοὶ δὲν ἡμφισβήτησαν πρὸς τὸν Ὑψηλάντην εἰμὴ περὶ τῆς ἐλευθέρως ἐνασχέσεως τῆς ἀρχιστρατηγίας, ἀλλὰ προτείνοντες κατὰ τοῦτο περιορισμοὺς, οὓς οὐδεὶς εὐσυνείδητος κυβερνήτης ἠδύνατο νὰ ἀποδεχθῇ. Ὅ,τι λοιπὸν πρακτικὸν ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἦτο νὰ νομιμοποιηθῇ μὲν ἡ τοῦ Ὑψηλάντου ἀρχὴ διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους, οὓς ἐξ ἀρχῆς προηρῆτο οὗτος νὰ συγκαλέσῃ καὶ εἶχε πραγματικῶς συγκαλέσει ὅτε ὁ Μαυροκορδάτος ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ, νὰ ἀνακληρωθῇ

σι δὲ αἱ περὶ τὴν διοίκησιν ἰδίως ἐλλείψεις αὐτοῦ διὰ τῆς συμπράξεως τῶν ἱκανωτέρων τοῦ ἔθνους ἀνδρῶν.

Ὁ Μαυροκορδάτος ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ πολὺ εἰς τοῦτο, διότι ὑπὲρ πάντα ἄλλον τότε εἶχε τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα. Ἀντὶ ὅμως νὰ πράξῃ τοῦτο, συντελέσας διὰ τῆς συμμαχίας αὐτοῦ μετὰ τῶν προεστώτων εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς τοῦ Ὑψηλάντου ἀρχῆς καὶ εἰς τὴν ψήρσιν πολιτεύματος πολιarchικοῦ, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἀναρχικοῦ, οὐδὲν ἄλλο κατῴρθωσεν εἰμὴ νὰ κατὰστήσῃ ἀδύνατον τὴν συγκρότησιν ἀληθοῦς κυβερνήσεως δι' ὅλης τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ μακρὰν τοῦ νὰ γίνῃ ὀδηγὸς τῶν συμμαχῶν αὐτοῦ, ὡς ἤλπιζεν, ἀπέβη θῦμα αὐτῶν, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν Ἑλλάδα ὡς ἀπλοῦς ἐθελοντῆς, ὅπως καὶ ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης.

Παραπλησίως δὲ ἐπολιτεύθη καὶ ὅτε, μετὰ τινι ἔτη, ἀνηγορεύθη κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, δηλαδὴ εἰς τῶν ἀνδρῶν οὓς ἔλεγεν ἱκανωτέρους τοῦ τῷ 1821. Ὁ κυβερνήτης δὲν ὑπῆρξε βεβαίως ἀναμάρτητος· ἀλλ' ὁ Μαυροκορδάτος ἀντὶ νὰ προσπαθῇ νὰ διαφωτίσῃ αὐτὸν, παρώξυνεν ἀπ' ἐναντίας τὸν ἄνδρα δι' ἀποτόμου ἀντιπολιτεύσεως· καὶ τότε, ἀντὶ νὰ περιμείνῃ τὴν προσεχῇ τῆς βασιλείας ἄφριξιν, ἔσπευσε νὰ προκαλέσῃ τὴν βιαίαν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ κατάλυσιν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἐπῆλθεν ἀμέσως ἀναρχία φοβερά, οὗ μικρὸν συντελέσασα εἰς τὸ νὰ ὑπολάβῃ ἡ βασιλεία τὴν Ἑλλάδα ὡς χώραν ἐν ἣ ἠδύνατο νὰ πράξῃ ὅ,τι ἠθελεν. Ἡ βασιλεία περιέπεσε τούτου ἐνεκεν ἰδίως εἰς πλεῖστα ὅσα σφάλματα· ὁ δὲ Μαυροκορδάτος, μετριώτερος γενόμενος ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς πείρας, ὑπηρετήσεν αὐτὴν ἐπιεικῶς, μάλιστα τῷ 1843 καὶ τῷ 1854· ἀλλὰ περὶ δυσμὰς βίου, καίτοι δὲν συνέπραξεν ὡς αὐτοῦργος εἰς τὴν τῆς πρώτης βασιλείας κατάλυσιν, εἶδεν ὅμως εὐχαρίστως αὐτὴν πίπτουσαν, ἐλπίζων πάλιν πολλὰ καὶ αἴσια ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ νέας ῥιζικῆς τοῦ καθεστῶτος μεταβολῆς. Τί ἤθελε φρονήσει σήμερον, δὲν γνωρίζομεν· βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἐνῶ ἐλογίζετο ἀγγλόφρων, ἐπολιτεύθη ἐν τοῖς ἐσωτερικοῖς πράγμασι συνήθως ὡς Γάλλος μάλλον ἢ ὡς Ἀγγλος, ἐπιζητῶν μὲν τὸ ἀπόλυτον καλὸν, διακινδυνεύων δὲ καὶ αὐτὸ τὸ σχετικόν. Ἀληθὲς πραγμάτων διόρθωσις δὲν γίνεται ἄνευ ἐννόμου τάξεως, ἡ δ' ἐννομος τάξις ἀνατρέπεται διὰ τῶν βιαίων μεταβολῶν. Ἡ Ἀγγλία, ἀρκουμένη κατὰ τὰ τελευταῖα διακόσια ἔτη εἰς βαθμιαίαν καὶ εἰρηνικὴν τῶν κακῶς κειμένων διόρθωσιν, ἀπέβη εἴπερ ποτὲ ἰσχυρὰ καὶ εὐδαιμόνων, ἡ δὲ Γαλλία ἐν διαστήματι ὀγδοήκοντα ἔτων δις μὲν μοναρχικῶς ἐργαζομένη, δις δὲ συνταγματικῶς καὶ τρις δημοκρατικῶς, ἀκόμη δὲν εὔρε τὸ προσήκον αὐτῇ πολιτεύμα.

Κ. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

ΟΛΥΜΠΙΟΝ

Ἀθροισμα κίωνων ὑψηλῶν, ῥυθμοῦ Κορινθιακοῦ, παρὰ τὴν δεξιὰν τοῦ ξηροῦ Ἰλισοῦ ὄχθην, ἐγγὺς δὲ τούτων τεῖχος περιβόλου μετ' ἀντηρίδων καὶ ἄλλα ἔχνη οὐκ ὀλίγα, δεικνύουσι τὴν ἐκεῖ πάλαι ποτὲ ὑπαρξίν οἰκοδομῆς μεγάλης καὶ πλουσίας ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν θαρβάρων ἐπιδρομῶν ἀφανισθείσης καὶ εἰς ὀλίγα οὕτω μάρμαρα περιορισθείσης, ἐκ τῆς ὑπερηφάνου ὁμῶς καὶ ἐπιβλητικῆς θέσεως καὶ κατασκευῆς τῶν ὁποίων δύναται τις νὰ συναγάγῃ τὴν ἀρχικὴν λαμπρότητα τῆς οἰκοδομῆς, ἧς μέρος ἐλάχιστον οἱ γίγαντες οἱ περιωθέντες ἀπετέλουν. Ἡ θέσις τῆς πόλεως, ἐφ' ἧς τὰ λείψανα ταῦτα τοῦ ἀρχαίου οἰκοδομήματος καίνται, συμφωνοῦσα πληρέστατα ταῖς παραδόσεσι τῶν ἀρχαίων, ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ αὐτὰ αἱ τῆς οἰκοδομῆς διαστάσεις μαρτυροῦσιν ὅτι ἐκεῖ ἦτο τὸ μεγαλύτερον τῶν οἰκοδομημάτων τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ὁ πλουσιώτατος καὶ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς ὁ ἐν Ἀθήναις πρὸς τιμὴν τῆς ὑψίστης τῶν Ἑλλήνων θεότητος ἐγερούς, ὁ ναὸς τοῦ Ὀλύμπιου Διὸς, καὶ χρόνου μακροτάτου καὶ δαπάνης ἀφθονωτάτης προσῶν.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο παρὰ μὲν Θουκυδίδῃ Ὀλυμπεῖον, παρ' ἄλλοις δὲ, ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος ἥδη, Ὀλύμπιον ὀνομάζεται· οἱ δύο οὗτοι τύποι φαίνεται ὅτι εἶνε οἱ μάλλον δόκιμοι, μεταξὺ τῶν τριῶν ἄλλων τῶν παρ' ἄλλοις κειμένων (Ὀλύμπεον, Ὀλυμπεῖον, Ὀλυμπέιον)· ἐκ τούτων δὲ πάλιν τῶν δύο εὐχρηστότερος κατέστη ὁ δευτέρως ὡς ἀπλοῦστερος ἅμα καὶ εὐφωνότερος.

Παρ' ἡμῖν δὲ ἐπίσης τοῦ μέρους ἐκείνου ἐπεκράτησαν ὀνομασίαι, ἡ τῶν ἀρχαιοπρεπεστέρως πῶς ἐκφράσεως γλιγομένων πλὴν εἰς ἀνακρίθειαν περιπιπτόντων καὶ σφαλερὰν ἐκφερόντων ὀνομασίαν, καὶ ἡ τοῦ λαοῦ, ὅστις σοφώτερος πολὺ λαίως περὶ τινι τυγχάνει καὶ ἐπιτηδείστερος. Ἐκεῖνοι μὲν στήλας τοὺς στύλους τοῦ ναοῦ ἐκάλεσαν (πηγαίνομεν εἰς τὰς στήλας, ἐρχόμεθα ἀπὸ τὰς στήλας κ.τ.λ.), οὗτος δὲ, ξενίζων μὲν τὸν φθόγγον, καταλλήλου ὅμως τυχὼν λέξεως ὁρθῶς ὀνομάζει τὸ μέρος ἐκεῖνο: *κολῶραις*, (ῥτῆς *κολῶραις*, ἀπὸ τῆς *κολῶραις*) διὰ λέξεως γενικῆς, ἀναλόγου πρὸς τὴν ἀρχαίαν λέξιν *κίον*, ἥτις δύναται νὰ σημάνῃ τὸν τε στύλον (τὸν ὑποστηρίζοντά τι, οἷοι οἱ κίονες τῶν ναῶν) καὶ τὴν στήλην (ἥτοι τὸν μεμονωμένον καὶ καθ' ἑαυτὸν ἰστάμενον κίονα, τὸν συνήθως ἐπὶ τῶν τάφων ἰστάμενον). Ἐπειδὴ ὅμως σήμερον οὔτε «εἰς τοὺς κίονας» δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, πολλῷ δ' ἤττον εὐφωνότερον ἡχεῖ τὸ «εἰς τοὺς στύλους» καὶ «ἀπὸ τοῦ στύλου», καλὸν εἶνε νὰ ὀνομάζηται τὸ μέρος ἐκεῖνο Ὀλύμπιον, διὰ τοῦ παλαιοῦ δηλ. ὀνόματος αὐτοῦ (ὅπως Ἐρε-
1. Ἰβ' Ἀρχαιολ. Ἐρημ. Φυλλ. Β' τοῦ Α' ἔτους τῆς δευτέρας περιόδου.

χθεῖον, Θησεῖον κ.τ.τ.) ἵνα οὕτως ἀποφεύγωμεν τὴν τε πλημμελῶς ἐπικρατήσασαν ὀνομασίαν τῶν στήλων καὶ τὴν ξενόηχον τὴν παρὰ τῷ λαῷ, ἥτις ὁμῶς εἶνε πάντοτε προτιμότερα τῆς πρώτης.

Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο δίπτερος δεκάστυλος, ἔχων, ὡς ἐν τῷ περὶ ναοῦ ἐσημειώθη, τρεῖς σειρὰς κίωνων κατὰ τὰς στενωπέρας πλευράς, ἔκειτο δ' ἐντὸς περιβόλου ἀναλόγου πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ὅλης ἐκτάσεώς του. Ὁ περιβόλος οὗτος μῆκος μὲν εἶχε 204 μέτρων, πλάτος δὲ 130 κατὰ τὰς νεωτέρας καταμετρήσεις, συμφωνοῦσας πρὸς τὰ παρὰ Παυσανίαν ἀναφερόμενα· διότι παρὰ μὲν Παυσανίαν λέγεται ὅτι ἡ περίμετρος τοῦ περιβόλου ἦτο τεσσάρων περίπου Ὀλυμπιακῶν σταδίων, ἐκ δὲ τῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Παπαδάκη καταμετρήσεων ἀπεδείχθη ὅτι ἔχει ἀκριβῶς 668 μέτρων περίμετρον, ἥτοι τριῶν Ὀλυμπιακῶν σταδίων καὶ τριῶν πέμπτων. Τὸ ἔδαφος ἐκείνου τοῦ μέρους ἦτο κατακλινές πρὸς τὸν Ἰλισόν, διὸ πρὸς ἰσοπέδωσιν αὐτοῦ ἠγέρθη τοῖχος πρὸς τὸ μέρος τοῦ ποταμοῦ, τοῖχος παχὺς μετ' ἀντηρίδων ἰσχυρῶν, καὶ ἐπληρώθη τὸ κατωφερὲς μέρος διὰ λίθων καὶ κονίας ἀναμιξ, οὕτως ὥστε ἀπετελέσθη συμπαγὲς ἰσχυρὸν μίγμα, ἀποτελέσαν τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ ὠκοδομήθη ὁ ναὸς ἐκ μαρμάρου τῆς Πεντέλης.

Τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ σώζεται ἔτι ἡ ΝΑ. γωνία μεθ' ἱκανοῦ μέρους τοῦ τοίχου τῆς τε Ν. καὶ τῆς Α. πλευρᾶς. Ἐπὶ τῆς Ν. πλευρᾶς σώζονται 9 τῶν ἀντηρίδων τούτων, ἐπὶ δὲ τῆς Α. 13, ὧν αἱ πλεῖστα κατεστραμμέναι· ἐκτὸς δὲ τούτων, μεγάλη ἀντηρὶς λίαν προβεβλημένη, ὡς ἐκ τῆς συμπτώσεως τῶν τελευταίων ἀντηρίδων τῶν δύο πλευρῶν, σχηματίζεται ἐπὶ τῆς εἰρημένης γωνίας. Καὶ κατὰ τὸ δυτικὸν δὲ πέρας τῆς Ν. πλευρᾶς ἐφάνη ὁ περιβόλος· τὰ δὲ ἔχνη αὐτοῦ παρηκολούθησαν καὶ ἐπὶ τῆς Α. πλευρᾶς, ὅπου ἐφάνησαν τινες τῶν ἀντηρίδων, πλὴν κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος συνηθροίσθησαν ἄλλοθεν τοῦ περιβόλου καὶ ἐπετέθησαν οἱ κατὰ τὴν νεωτέραν ἰσοπέδωσιν τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς πόλεως εὐρεθέντες λίθοι, καὶ οὕτω πολὺ μέρος τοῦ κτίσματος ἐκείνου εἶνε ὅλως νεώτερον, γενόμενον κατ' ἀπομίμησιν τοῦ παλαιοῦ. Κατὰ τὴν Β. πλευρὰν ἐφαίνετο ἀρκούντως ἡ διεύθυνσις τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου, ὅστις ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης καὶ κατὰ τὸ Δ. ἄκρον αὐτῆς εἶχε τὴν εἰσοδὸν τοῦ περιβόλου, δηλουμένην τὴν σήμερον ὑπὸ τοῦ ἡμικυκλικοῦ τοίχου τοῦ ἐκεῖ πρὸ τοῦ Ἀδριανείου ὄρου, πλὴν ἥδη σημεῖα τινὰ μόνον αὐτοῦ φαίνονται, τῶν λοιπῶν κατακαλυφθέντων ὑπὸ τῆς τεμνούσης αὐτὰ νεωτέρας πρὸς τοὺς παρὰ τὸν Ἰλισὸν κήπους ὁδοῦ.

Ὅλος ὁ τοῖχος τοῦ περιβόλου εἶνε ὠκοδομημένος ἐκ λίθου κογχυλιάτου κατ' ἀμελῆ ἀπομίμησιν τοῦ ἰσοδομικοῦ τρόπου. Καὶ κατὰ μὲν

τὴν Ν. πλευρὰν φέρει ἐπὶ τῆς κάτω ὁριζοντίας γραμμῆς τῆς ἀρμογῆς ἐκάστου δόμου, ἐν οὐχὶ ἀκριβῶς τηρουμένη συμμετρικῇ θέσει, τρεῖς ἡμικυκλικὰς ὁπᾶς, αἵτινες εἶνε τὰ τέμματα αὐλάκων δι' ὅλου τοῦ πάχους τοῦ λίθου, ἔτι δὲ καὶ διὰ τοῦ ὀπισθεν τούτου συμφύρματος διερχομένων, ὡς φαίνεται ἐκ μέρους τοῦ περιβάλλου καταπεσόντος, χρησιμευσθῶν δὲ εἰς ἐκροὴν θεβαίως τῶν ἄνωθεν ἐκεῖ που ὑπὸ τὸ τέμενος τοῦ ναοῦ συναθροισμένων ὑδάτων. Ἰσως αὐταὶ συγκοινωνοῦσι μετὰ τῆς δεξαμενῆς ἢ τοῦ χάσματος εἰς τὸ ὁποῖον μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Δευκαλίωνος ἔρρευσαν τὰ ὕδατα (διότι κατὰ Παυσανίαν «Ἐνταῦθα ὅσον ἐς πῆχυν τὸ ἔδαφος διέσπηκε, καὶ λέγουσι μετὰ τὴν ἐπομβρίαν τὴν ἐπὶ Δευκαλίωνος συμβᾶσαν ἀπορρυῆναι ταύτῃ τὸ ὕδωρ...») καὶ τούτου τὰ ὕδατα διὰ τῶν αὐλάκων τούτων, ὁσάκις ὑπὸ τῆς βροχῆς ἐπληροῦτο, ἔρρεον πρὸς τὸν ποταμὸν. Τοιαύτας ὁπᾶς φέρει καὶ ἡ Ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ περιβάλλου, δύο μόνον εἰς ἕκαστον δόμον. Ἐκτὸς τῶν ὁπῶν τούτων πολλὰί πλίνθοι τοῦ τοίχου τοῦ περιβάλλου φέρουσι γράμματα εἰς δὴλωσιν τῆς πρὸς ἀλλήλας θέσεως αὐτῶν κατὰ τὴν οἰκοδομὴν χρησιμεύοντα.

Ἐντὸς τοῦ οὗτω διαγραφέντος περιβάλλου ὑπῆρχε πληθὺς ἀγαλμάτων· «ἀπὸ γὰρ πόλεως ἐκάστης εἰκὼν Ἀδριανοῦ βασιλέως ἀνάκειται», κατὰ Παυσανίαν, οὗ οἱ λόγοι ἐβεβαιώθησαν ὑπὸ τῶν εὐρεθέντων ἐκεῖ πολλῶν βάθρων μετ' ἐπιγραφῶν ἀναθηματικῶν. Ἐκτὸς θεβαίως τῶν τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνδριάντων καὶ πολλῶν ἄλλων τοιοῦτοι ἀνέκειντο, ἐν οἷς καὶ εἰκὼν χαλκῇ Ἰσοκράτους, ἣν Ἀφρεὺς, ὁ ποιητὴς αὐτοῦ υἱὸς, κατὰ Πλούταρχον, ἀνέθηκε. Καὶ ἄλλα δὲ μικρότερα ἱερὰ ὑπῆρχον ἐν αὐτῷ, ὡς ὁ ναὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας καὶ τέμενος Γῆς Ὀλυμπίας.

Αὐτὸς δὲ ὁ ναὸς, τὸ «χρόνου μέγα ἀγώνισμα» κατὰ Φιλόστρατον, ἔβαινε ἐπὶ πωρίνης βάσεως κατακεκαλυμμένης ὑπὸ τοῦ μαρμαρίνου στυλοβάτου, καὶ εἶχε δέκα κίονας εἰς ἐκάστην τῶν τριῶν σειρῶν ἑκατέρως τῶν στενωτέρων πλευρῶν, ὥστε ἡ ἐξωτερικὴ σειρὰ ἑκατέρως τῶν μακροτέρων πλευρῶν εἶχεν 21, δις ἀριθμουμένου τοῦ γωνιαίου πάντοτε· ἐκτὸς δὲ τούτου ὑπῆρχον καὶ μετὰ τῶν παραστάδων τοῦ προδόμου τέσσαρες καὶ τοσοῦτοι μετὰ τῶν τοῦ ὀπισθοδόμου, ὥστε τὸ ὅλον 128, ἡ ἀφαιρουμένων τῶν κατὰ τὸν πρόδομον καὶ ὀπισθοδόμον, 120, ὥστε ἀπετελεῖτο δάσος, ὡς εἰπεῖν, κίωνων γιγαντιαίων ἀνεχόντων τὸ ὄριγκωμα τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου ναοῦ.

Οἱ κίονες οὗτοι σύγκεινται ἐκ πολλῶν σπονδύλων ἐπαλλήλων, γόμφοις συνδεομένων, ὡς ἐδειξεν ἡμῖν εἰς τούτων πρὸ ἐτῶν 25 καταπεσόν. Ἐπὶ τούτου, ἐκτάδην νῦν κειμένου, παρατηροῦμεν ὅτι ἕκαστος σπόνδυλος φέρει ἐπὶ μὲν

τῆς κάτω ἐπιφανείας του δύο ἰσχυροὺς, πρὸς τὴν περιφέρειαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς διαμέτρου κειμένους, ἐκ σιδήρου γόμφους, ἐπὶ δὲ τῆς ἄνω ἐπιφανείας δύο ὁπᾶς ἀναλόγους πρὸς τοὺς εἰρημένους γόμφους τῆς κατωτέρας ἐπιφανείας τοῦ ἄνωθεν κειμένου σπονδύλου, κατὰ δὲ τὸ κέντρον τῆς αὐτῆς ἄνω ἐπιφανείας ὁπῇν θαθεῖαν, ἥς ἡ τομὴ παρουσιάζει σχῆμα τετραμήνης πυραμίδος μᾶλλον ἢ τετράγωνον, χρησιμεύουσαν εἰς ἄρσιν καὶ ἀνύψωσιν τῶν σπονδύλων διὰ τῶν καταλλήλων μηχανημάτων, ἐὰν πρέπη νὰ κρῖνωμεν ἐκ τε τῆς θέσεως καὶ τῆς κατασκευῆς αὐτῆς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀναλογίας πρὸς τὸ σήμερον γινόμενον κατὰ τὴν ἀνύψωσιν μεγάλων τεμαχίων μαρμάρων. Ἐτέρω ἐπιθεβαίωσις τῆς ὑποθέσεως ταύτης εἶνε καὶ αἱ ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ κάτω ἡμίσεος μέρους τοῦ κιονοκράνου δύο τοιαῦται ἐγγὺς ἀλλήλων κατὰ τὸ κέντρον ὁπαί, αἵτινες κατεσκευάσθησαν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ ἀντὶ τῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν σπονδύλων μιᾶς τοιαύτης, καθ' ὅσον καὶ μεῖζον τὸν ὄγκον φαίνεται τὸ μέρος τοῦτο καὶ μεῖζονα ἐργασίαν καὶ λεπτοτέραν εἶχεν, ἐπεὶ δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἦσαν εἰργασμένοι αἱ δύο σειραὶ τῶν φύλλων τῶν περιβαλλόντων τὸν κάλαθον. Ἡ δὲ ὑπόθεσις, καθ' ἣν ἐν τῇ ὁπῇ ταύτῃ ἐνετίθετο ξύλον πρὸς καταλληλοτέραν τοποθέτησιν τοῦ σπονδύλου χρησιμεύον, ἐνταῦθα τοῦλάχιστον, εἶνε ἀκατανόητος, μὴ ὑπαρχούσης ἀντιστοίχου ὁπῆς ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ ἄνωτέρου σπονδύλου, πλὴν δὲ τούτου χρησιμεύοντων εἰς καταλληλοτάτην τοποθέτησιν καὶ συναρμογὴν τῶν προεχόντων σιδηρῶν γόμφων οἵτινες κωλύουσι τὴν οἰομένην μεσάζοντος σώματος παρέμπωσιν.

Οἱ κίονες εἶνε ὑψηλοὶ καὶ λαγαροὶ ὕψους 17 περίπου μέτρων ἔχοντες, στενοῦνται δὲ πρὸς τὰ ἄνω καὶ φέρουσιν ἐπὶ τοῦ σώματος ῥαβδώσεις 24. Τὸ ἐπιστύλιον, ὡς ἐκ τῶν σωζομένων τεμαχίων αὐτοῦ φαίνεται, εἶνε τριμερὲς καὶ φέρει κάτωθεν κατὰ μῆκος, ὡς διάκοσμον, ἐπὶ τῆς μεσαίας δοκοῦ ἐπιμήκη ἐγγλυφὴν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον σχεδὸν διήκουσαν, ἥτις καθιστᾷ δυσδιάκριτον τὴν εἰς τρία διαίρεσιν τοῦ ὅλου. Τὸ ἐπιστύλιον παρουσιάζει ἰδιοτροπίαν τινὰ ἀνήκουσαν εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ὁ ναὸς ἀπετελέσθη· ἦτοι τοῦ μὲν ἐπιστυλίου τῆς πρώτης περιζ τοῦ ναοῦ σειρᾶς τῶν κίωνων ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια εἶνε διηρημένη, ὡς ἐν τε τῷ Κορινθιακῷ καὶ Ἰωνικῷ ῥυθμῷ εἴθισται, εἰς τρεῖς ταινίας ἐπαλλήλους, τῆς αὐτῆς δὲ σειρᾶς ἡ ἐσω ἐπιφάνεια καὶ ἡ ἐσω καὶ ἔξω τῆς δευτέρας σειρᾶς παραδόξως δύο μόνον ταινιώδεις ὑποδιαίρεσεις φέρει, ὡς ἐκ τοῦ ὁποῖου καὶ τὸ ἐπιστύλιον ταπεινότερον τοῦ τῆς ἐξωτερικῆς γίνεται.

Ὁ ναὸς, ἔνεκα τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ ὑπαιθρος, διὸ περιελάμβανε καὶ ἐσωτερικὴν ἦτοι ἐντὸς τοῦ σηκοῦ στοὰν (διστε-

γίαν). Τῆς ἐσωτερικῆς στοᾶς οἱ κίονες θὰ ἦσαν μικροτέρων διαστάσεων, ἐξ οὗ δικαιολογούνται αἱ ἐκεῖ εὐρεθεῖσαι βάσεις κίωνων μικροτέρων πολὺ ἀπέναντι τῶν ἔξωθεν τὸν ναὸν περιβαλλόντων. Τὰ δὲ κατὰ τὴν λοιπὴν διάθεσιν αὐτοῦ τὴν ἐσωτερικὴν δὲν δυνάμεθα, ἔνεκα τῆς παντελοῦς ἐρημώσεως ἣν ὑπέστη, νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τῶν σωζομένων ἐρεπίων. Ἀλλ' ἐάν τι καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸν Παρθενῶνα συγκρίσεως αὐτοῦ δύναται τις νὰ συμπεράνῃ, εἶχεν ἀναμφιβόλως ὡς ὀπισθοδόμον ἰδιαίτερον δωμάτιον, ἐνθα τὰ κειμήλια καὶ τὰ τοῦ ναοῦ σκεύη ἐτηροῦντο· κίγκλιδῶματα ἐπίχρυσα θὰ ἔφρασσον τοὺς κίονας τοῦ προνάου καὶ τῆς πρὸ τοῦ ὀπισθοδόμου στοᾶς, τὰ ἀετώματα θὰ ἦσαν πλήρη ἀγαλμάτων καὶ ἐν γένει ὁ καθόλου διάκοσμος αὐτοῦ θὰ ἦτο ἀνάλογος τοῦ μεγέθους τοῦ κτιρίου καὶ τοῦ ὕψους τῆς ιδέας τοῦ πατρὸς ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κτιρίου τούτου ἔχομεν μαρτυρίαν, ὅτι ἀπὸ τοῦ ΙΓ' ἡδὴ π. Χ. αἰῶνος εἶχεν οἰκοδομηθῇ εἰς Δία τὸν Ὀλύμπιον ἐν Ἀθήναις ναός· «Τοῦ δὲ Ὀλυμπίου Διὸς, Δευκαλίωνος οἰκοδομήσαντι λέγουσι τὸ ἀρχαῖον ἱερὸν», λέγει ὁ Παυσανίας· ἂν ὅμως εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἐν ἣ τὸ Ὀλύμπιον κεῖται ὀικοδόμησεν ὁ Δευκαλίων τὸν ναὸν ἢ ἀλλαχοῦ τῆς πόλεως, ἀδηλον· μόνον δὲ ἐκ τῶν λόγων τοῦ Παυσανίου, ὅτι εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐν Ἀθήναις οἰκήσεως τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ, οἱ Ἀθηναῖοι ἐδείκνυνον τούτου «τάφον τοῦ ναοῦ τοῦ νῦν οὐ πολὺ ἀφεστηκότα», δύναται τις, ἂν καὶ οὐχὶ μετὰ βεβαιότητος πάλιν, νὰ ἐξαγάγῃ ὅτι ἐκεῖ που ἔκειτο ὁ ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος ἱδρυθεὶς ναός. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο 'κατ' ὀλίγον κατέρρευσε καὶ ἠφανίσθη. Ἐκτοτε δὲ μόλις ὁ Πεισίστρατος (530 π. Χ.) ἐμνήσθη καὶ τοῦ Θεοῦ τούτου καὶ ἀπεφάσισε νὰ οἰκοδομήσῃ εἰς αὐτὸν ναόν· διὸ ἀνέθεσε τὸ ἔργον εἰς τέσσαρας ἀρχιτέκτονας, Ἀντιστάτην, Κάλλαισχρον, Ἀντιμαχίδην καὶ Πωρεῖνον, οἵτινες ἐσχέδιασαν τὸν ναὸν κατὰ τὸν ἐπικρατοῦντα Δωρικὸν ῥυθμόν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ φίλος οὗτος τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων τύραννος, ἀποθανὼν κατέλιπε τὸ ἔργον ἡμιτελές, μόλις ἴσως προλαβὼν νὰ καταθέσῃ τὰ θεμέλια αὐτοῦ, διότι οὐδ' ἔχνος τῆς παλαιᾶς ταύτης κατασκευῆς διεσώθη. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξηκολούθησαν τὸ ἔργον οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ἰππαρχος καὶ Ἰππίας, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποπερατώσωσιν αὐτό.

Μετὰ τὸν Πεισίστρατον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ τὸ ἔργον ἐλησμονήθη παρεμπιπτόντων τῶν Μηδικῶν πολέμων, καθ' οὓς τὸ ἡδὴ οἰκοδομηθὲν μέρος φαίνεται ὅτι δὲν ὑπέστη μεγάλην βλάβην· διότι, τὰ κατ' αὐτό, ἂν καὶ ἡμιτελές, μετ' ἐκπλήξεως ἀναφέρουσι συγγραφεῖς ὑπὲρ τὴν 1½

ἑκατονταετηρίδα μετὰ τοὺς ἐνδόξους ἐκείνους πολέμους ἐπισκεφθέντες αὐτό. Ἦλθον οἱ χρονοὶ τῆς ἀκμῆς τῆς τέχνης καὶ ἐν γένει τῆς δόξης τῶν Ἀθηναίων, ἔκτισεν ὁ Κίμων τὸ Θεσεῖον, τὴν Ποικίλην, ὁ Περικλῆς τὸν Παρθενῶνα, τὰ Προπύλαια, τὸ Ὀδεῖον, τόσα ἄλλα λαμπρὰ τῆς τέχνης ἔργα ἀνεφάνησαν, ἀλλὰ τὸ Ὀλύμπιον ἔκειτο ἐν θεμελίοις τεθαμμένον, τὸ μὲν διότι, κατὰ τὴν ιδέαν νεωτέρου ἀρχαιολόγου, οὐδεὶς ἤθελε νὰ ἀποτελέσῃ ἔργον ὑπὸ τοῦ τυράννου ἐκείνου καταβληθὲν, τὸ δὲ, ὅπερ καὶ ἰσχυρότερον νομίζομεν, διότι αὐτὸς ὁ Περικλῆς ὁ τοσοῦτον τὴν τέχνην ἐμψυχώσας, εἶχε φαίνεται τὸν δικαιοῦτατον διὰ τοιοῦτον πνεῦμα ἐγώισμὸν νὰ θεωρῇ προσβλητικὸν διὰ τὸν ἔξοχον ἐπὶ γονιμότητι εἰς ἀνάδειξιν ἔργων νέων, συμβαδίζοντων τῇ προόδῳ τῆς ἐποχῆς, νοῦν του, τὸ ἀποπερατοῦν ἔργα ὑπ' ἄλλων ἐν ἄλλοις θεμελιωθέντα χρόνοις.

Ἐπῆλθον οἱ ἐσωτερικοὶ τῆς Ἑλλάδος κλυδωνισμοί, ὧν ἐπακολούθημα μοιραῖον ἢ τῶν ὑψιμετώπων Ἀθηναίων ταπεινώσεις, μεθ' ἣν ἡ τέχνη, ἂν καὶ ἔξη ἔτι καὶ ἀνέλαιμπε τῆδε κακεῖσε, δὲν εἶχε πλέον τὴν ἀνθηρότητα ἐκείνην τὴν παλαιάν· καὶ ἐδειξε μὲν αὕτη διὰ πολλῶν ἀριστοτεχνημάτων σημεῖα ζωῆς, πλὴν μάλιστα προσεπάθει νὰ ἀνακτήσῃ τὴν παλαιάν τῆς δόξης· τὰ ἔργα αὐτῆς κατὰ τὸ διάστημα τούτο περιορίσθησαν, κατέβησαν ἀπὸ τοῦ ὕψους βαθμοῦ, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ὡς εἰπεῖν, εἰς τὸν ἀνεβίβασεν αὐτὰ ὁ Φειδίας καὶ ἡ λοιπὴ τῶν τεχνιτῶν χορεία, εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ θεῶν ἐγένοντο ἀνθρώπινα πλέον. Σὺν τῷ ὑποβιβασμῷ τούτῳ τῆς τέχνης ἐξέλιπε καὶ ὁ ὑπὲρ τῶν μεγαλουργημάτων ἐνθουσιασμός, ὁ ὑποτροφόμενος πρότερον διὰ τῆς εἰς τοιαῦτα ἔργα ἀφειδούς δαπάνης τοῦ πλούτου τῶν πόλεων, αἵτινες ἐξαντληθεῖσαι κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν, δὲν ἦσαν πλέον εἰς κατάστασιν νὰ θεραπεύσωσιν ἀφ' ἐαυτῶν τὰς τέχνας καὶ ὑποβοηθήσωσιν εἰς παραγωγὴν ἔργων, οἷα πρὸ τούτου ἀνεδείχθησαν. Αὕτη εἶνε κυρίως ἡ αἰτία τῆς μὴ ἀποπερατώσεως ἔργου πόρων μεγάλων χρῆζοντος, οἷοι σπανίως φαίνονται εὐρίσκοντο πλέον παρὰ τῷ ἐξαντληθέντι λαῷ τῆς Ἑλλάδος. Βασιλεῖς μόνον τινὲς ἔτρεφον ἐν ταῖς αὐλαῖς αὐτῶν τὰς τέχνας, αἵτινες καὶ δουλικῶς ἀνεπτύσσοντο πλέον, καὶ ξένοι κατακτεταὶ ἐφάνησαν πρωταγωνιστοῦντες ἐν τῇ πρὸς τὰς τέχνας ἀγάπῃ καὶ τῇ πρὸς τὴν Ἑλλάδα γενναιοδωρίᾳ αὐτῶν, εἰς ἣν πολλὰ τῶν κατὰ τὴν πατρίδα ἡμῶν ἔργων ὀφείλονται. Τοιοῦτοί τινες, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἀνέλαβον καὶ ἔφερον εἰς πέρας καὶ τὸ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος ἔργον.

Πρῶτος ταράξας τὸν μακροχρόνιον ὕπνον τοῦ οἰκοδομήματος τούτου εἶνε ὁ τῆς Συρίας βασιλεὺς Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς περὶ τὸ 174 π. Χ.

καταστροφῆς τῶν ἀρχαίων μνημείων, οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον πρὸς τελείαν ἐξάφην αὐτῶν, τὸ χωνευτήριον, ὡς εἰπεῖν, οὐ τὸν λάρυγγα ὀλίγιστα διέφυγον, καὶ ταῦτα κεκολωμένα καὶ παραμειομορφωμένα, ὡς ἀληθεῖς τοῦ ἐθνισμοῦ μάρτυρες μετὰ τοσαύτην ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταστροφὴν περισωθέντα.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Χατζή-Ἀλῆ καταστροφὴν τοῦ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς κίονος ἔμειναν 16, ὅσοι καὶ σήμερον διατηροῦνται, ἤτοι κατὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν 13, ὧν 9 (τρῆς δηλ. ἐφ' ἐκάστης σειρᾶς ὅταν τις ἀπ' Ἀνατολῶν θάινῃ ἀριθμῶν) ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἀριστερὸν πέρας τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως τῆς ἀποτελούσης τὴν Α. πρόστασιν τοῦ ναοῦ, τῶν δὲ λοιπῶν 4 εἰς μὲν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν σειρὰν τοῦ δυτικοῦ πετεροῦ, τρεῖς δὲ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν. Τῆς αὐτῆς δὲ ταύτης σειρᾶς μᾶλλον μεμακρυσμένοι κεῖνται οἱ λοιποὶ τρεῖς, ὧν ὁ μεσαῖος ὑπὸ σεισμοῦ καὶ θυέλλης τῷ 1852 κατέπεσε.

Μέχρι πρὸ τινων ἐτῶν, ἐπὶ δύο τῶν τοῦ δυτικοῦ πετεροῦ κίωνων ὑπῆρχε κτίσμα μεταγενέστερον, ἐν εἶδει δωματίου μικροῦ, μετὰ θυρίδων, τὸ ὁποῖον ἀναμφιβόλως ἐκτίσθη εἰς χρόνους καθ' οὓς οἱ κίονες οὗτοι ἦσαν κεχωσμένοι ἐφ' ἱκανὸν τοῦ ὕψους αὐτῶν ὑπὸ τῶν τοῦ ναοῦ ἐρειπίων. Τὸ κτίσμα τοῦτο, κατὰ τινα τοῦ λαοῦ παράδοσιν ἀνήκον εἰς μοναχὸν τινα τὸ παράδειγμα Συμεῶνος τοῦ Στυλίου¹ ζηλώσαντα, ἐκηρύχθη ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς τῶν Ἀθηνῶν Ἑταιρίας, ἐπειδὴ περιελάμβανε μεταξὺ τοῦ ὕψους αὐτοῦ καὶ μάρμαρα ἐξ ἄλλης χρήσεως εἰλημμένα καὶ ἡσυχάζοντα, ἐπικαθήμενα, τοὺς ὠραίους τοῦ ναοῦ κίονας.

Τὴν σήμερον τὸ δυτικὸν τοῦ ναοῦ κατέχουσι δύο σεσαθρωμένα παρχήγματα, τὸ δὲ τέμενος αὐτοῦ διασχίζουσι δύο ὁδοὶ εἰς δύο ὕλως ἀντίθετα μέρη ἄγουσαι, ἡ μὲν εἰς τοὺς εὐθυμῖαν καὶ χαρὰν προκαλοῦντας παρὰ τὸν Ἰλιστὸν κήπους, ἐπὶ τοῦ Β. τοίχου τοῦ κρηπιδώματος κεχαρᾶμένη καὶ τὴν ΒΑ. αὐτοῦ γωνίαν τέμνουσα, ἡ δὲ εἰς τὸν τόπον τῶν κλαυθμῶν καὶ τῆς λύπης, ἀπὸ Β. πρὸς Ν. διασχίζουσα τὸν ναὸν καὶ πρὸς τὴν νέαν τοῦ Ἰλιστοῦ γέφυραν καὶ τὴν ὁδὸν Ἀναπαύσεως διευθυνομένην, ἐκ τοῦ αὐτοῦ στελέχους σχιζόμεναι, ὥστε δεικνύουσαι ἀμφότεραι τὸν ἐν τῷ κόσμῳ ἀδιάσπαστον σύνδεσμον τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λύπης, τὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ κορμοῦ ἀναβλάστησιν τῆς εὐθυμίας καὶ τῶν γελώτων, τῆς δυσθυμίας καὶ τῶν δακρύων.

Ἡ ἡρεμία τοῦ μέρους ἐκείνου, ἔχοντος ἐξοχόν τι καὶ μυστηριώδες ἐν καιρῷ νυκτὸς σκοτεινῆς, ἐπιβλητικὴν δὲ καὶ χαρίεσσαν παρουσιάζοντος εἰκόνα ὅταν ἡ σελήνη ῥίπτῃ ἐπ' αὐ-

1. Ὁ Συμεὼν, ἐν Κιλικίᾳ γεννηθεὶς, ἐπωνομάσθη Στυλίου, διότι ἀποσυρθεὶς ἐπὶ στύλῳ ἡσυχάζουσαν ἐκεῖ ἐπὶ 26 ἔτη, χωρὶς παντάπασιν νὰ καταβῇ ἐκεῖθεν· ἀπέθανε δὲ τὸ 459 μ. Χ.

τοῦ τὰς ἀκτῖνάς της, ταράσσεται συνήθως ὑπὸ τῶν σελισμάτων τῆς ἐκεῖ ἀκουμένης φρουρᾶς τῶν Ἀθηνῶν ἢ ὑπὸ τῶν πενθίμων ἀσμάτων νεοκριτῆς πομπῆς παρὰ τοὺς κίονας ἐκείνους καθ' ἐκάστην διερχομένης. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρώτη τῆς Τεσσαρακοστῆς ἡμέρα, συνεχίζουσα τὰς διασκεδάσεις τῶν πρὸ αὐτῆς, καλεῖ ἐκεῖ πάντας τοὺς κατὰ τὰς προηγουμένας ἡμέρας μασκαρευθέντας τε καὶ μὴ διὰ τοῦ γνωστοῦ τοῦ λαοῦ διατίχου:

• Μασκαράδες καὶ πολιταὶ
ὁστὶς Κολώννας νύβρεθης

εἰς διάχυσιν παρὰ τοὺς κύκλους τῶν φουσταναλλοφόρων χορευτῶν, τῶν κατ' ἔθος ἐκεῖ, ἐπὶ τε τοῦ ἐδάφους τοῦ ναοῦ καὶ τῶν πέριξ λόφων, συναθροισμένων καὶ εἰς τὰ ῥηστήρια μέχρις ἐσπέρας ἀσχολουμένων, καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸ μέρος ἐνθα τὸ πάλαι οὐδεὶς εἰσῆρχετο, πληθὺς κατακλύζει παντοδαπῇ, ἀντὶ δὲ τῶν ἀγνῶν τότε καὶ καθαρῶν πρὸ τοῦ θωμοῦ τῆς ὑψίστης θεότητος προσερχομένων, οἱ εὐλαβεῖς Χριστιανοὶ ἐν κραιπάλῃ καὶ χορῷ, ἐν αὐλαῖς καὶ τυμπάνοις, κατάρχονται τῆς μεγάλης νηστείας καὶ προετοιμασίας διὰ τὴν ἐβδομάδα τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου, θύοντες τῷ Βάκχῳ, ὅφ' οὗ εἰς συμπλοκάς ἀγόμενοι, ἥκιστα φιλόφρονες τὰς ἀπαλλαγὰς συνήθως ποιοῦνται.

Ἀλλὰ καὶ σχοινοβατῶν πασσάλους πολλάκις τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο ἔδαφος ἔφερε, καὶ ἄλλων θεαμάτων παντοίων, νυκτὸς τε καὶ μεθ' ἡμέραν, μάρτυρες ἐγένοντο οἱ περισωθέντες ἐκεῖνοι κίονες, καὶ εἰς συναθροίσεις τοῦ πλήθους πρὸς ἀκρόασιν νεωτέρων ῥητορικών ὁ εὐρὺς χώρος τοῦ ναοῦ ἐχρησίμευσε, καὶ τίς οἶδεν ἔτι ὅποια καὶ ὅποσα θὰ ὑποστῇ, ἐὰν μὴ εὐρεθῇ τις ὁ περιφράζων ὡς δεῖ τὸν τόπον ἐκεῖνον καὶ ἀπαλλάξων τῶν καθ' ἡμέραν καταστροφῶν τῶν εὐκόλως ἀφανιζομένων μερῶν τοῦ περιβόλου, ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ τῶν ἀκαθαρσιῶν ὅφ' ὧν δὲν δύναται τις νὰ πλησιάσῃ καὶ σπουδάσῃ ὡς δεῖ τὰ πλεῖστα τοῦ περιβόλου λείψανα.

ΙΑΚ. Χ. ΔΡΑΓΑΤΣΗΣ

ΜΑΤΑΙΟ ΦΑΛΚΟΝΕ

(Ἔθιμα Κορσικανῶν.)

Ὁ ἐκ τοῦ Πορτο-βέκκιο πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου μεταβαίνων ἀκολουθεῖ ὁδὸν ἀνάντη, καὶ μετὰ τριῶν ὥρων πορεῖαν διὰ σχολίων ἀτραπῶν, φρασσομένων ἐνιαχοῦ ὑπὸ μεγάλων βράχων, ἢ διὰ φαράγγων διατεμνομένων, φθάνει εἰς τὰ ἄκρα ἐνὸς μακρῆς ἐπὶ μακρὸν ἐκτεινομένου· ἐκεῖ εἶναι ἡ πατρὶς τῶν κόρσων ποιμένων καὶ τὸ κρησφύγετον παντὸς φυγοδίκου. Ὁ κορσικανὸς γεωργὸς, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κόπου τῆς σπορᾶς, πυρπολεῖ ἑκτασίαν τινα δάσους, ἀδιαφορῶν ἂν ἡ πυρκαϊὰ ἐπεκταθῇ εἰς μεζόνια χῶρον, διότι ὅπως ἂν ἡ ἔχει θεοβιάτῃτα ὅτι ἡ συγκομιδὴ ἔσται πλουσία, λιπανθείσης τῆς γῆς

διὰ τῆς τέφρας τῶν δένδρων, ἅτινα πρότερον ἔφερε· ὁρισθέντων τῶν σταχίων (διότι καταλείπουσι τὸ ἄχυρον, οὐ τὴν συλλογὴν θεωροῦσιν ἐπίπονον), ἐκ τῶν ἐναπομειναστῶν ἐν τῇ γῇ ἀβλαβῶν ῥιζῶν ἀναβλαστάνουσι κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔαρ πυκνότεται παρχαφάδες, αἵτινες ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν φθάνουσιν εἰς ὕψος ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ ποδῶν. Τὰς τοιαύτας λόχμας ἀποκαλοῦσι μακί· συνίστανται δ' αὐταὶ ἐκ παντοειδῶν δένδρων καὶ δεινρυλλίων εἰκῇ καὶ ἀναμιξ πεφυτευμένων. Ὁ ἄνθρωπος μόνον μὲ τὸν πέλεκυν ἀνὰ χεῖρας καταρτοῖ νὰ διανοίξῃ δίοδον διὰ μέσου αὐτῶν, ὑπάρχουσι δὲ καὶ μακί τοσοῦτω πυκνόβλαστα καὶ δασέα, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγριοι κριοὶ ἀδυνατοῦσι νὰ εἰσχωρήσωσιν.

Ἄν ἐφόνευσες κἀνένα, μετὰβῃ εἰς τὰς λόχμας τοῦ Πορτο-βέκκιο καὶ θὰ ζήσης ἐν ἀσφαλείᾳ, ὅταν ἔχῃς σύντροφον καλὸν πυροβόλον, πυρίτιδα καὶ σφαίρας, καὶ φέρῃς τὸν ἀπαρχίτητον μανδύαν ὅστις καὶ ὡς κάλυμμα καὶ ὡς στρώμα χρησιμεύει εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα. Οἱ ποιμένες θὰ σοὶ πωλῶσι γάλα καὶ τυρὸν, καὶ οὐδένα θὰ διατρέχῃς κίνδυνον ἐκ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν συγγενῶν τοῦ φονευθέντος, εἰμὴ μόνον ὅταν θ' ἀναγκάζησαι νὰ κατέλθῃς εἰς τὴν πόλιν ὅπως ἀναναέσης τὰς προμηθείας σου.

Καθ' ἣν ἐποχὴν εὐρισκόμεν ἕν Κορσικῇ, τῷ 1800, ὁ Ματαῖο Φαλκόνε κατῴκει ἐν οἰκίᾳ τινὶ, ἡμίσειαν λεύγαν περίπου ἀπεχούσῃ τοῦ μακρῆς ἐκείνου. Σχετικῶς ὡς πρὸς τὸν τόπον ἦτο ἄνθρωπος λίαν εὐκατάστατος, ζῶν εὐγενῶς, δηλονότι μηδὲν ἔργαζόμενος, ἀλλὰ συντηρούμενος ἐκ τοῦ προϊόντος τῶν ποιμνῶν του, ὡς νομάδες ποιμένες ἔβωσκον τῇδε κἀκεῖσε ἐπὶ τῶν ὄρεων. Ὅταν εἶδον αὐτὸν, δύο ἔτη μετὰ τὸ συμβῆν ὅπερ θὰ διηγηθῶ, μοι ἐφάνη ἔχων ἡλικίαν πεντήκοντα τὸ πολὺ ἐτῶν. Φαντάσθητε ἄνδρα ῥωμαλέον, ἀλλὰ μικρὸν τὸ ἀνάστημα, ἔχοντα οὐλὴν καὶ ὡς ἱσπιν μέλανα κόμην, ῥίνα ἀέτειον, λεπτὰ χεῖλη, μεγάλους καὶ ζωηροὺς ὀφθαλμοὺς καὶ χρῶμα μελαφόν. Ἡ περὶ τὴν σκοποβολίαν δεξιότης αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ἑκτακτος εἰς τὴν χώραν ἐκείνην ἥτις βρῖθαι καλῶν σκοπευτῶν. Οὕτω παραδείγματος χάριν, οὐδέποτε ὁ Ματαῖος ἐπυροβόλει κατ' ἀγρίου κριοῦ μεβολίδια, ἀλλ' εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν εἰκοσι βημάτων ἔβωλλε διὰ σφαίρας τὸν κριὸν εἰς τὴν κεφαλὴν ἢ τὸν ὄμω, ὅπως ἤθελεν. Ἐπειεῖτο δὲ χρῆσιν τοῦ ὅπλου ἐπίσης καλῶς τὴν νύκτα, ὡς καὶ τὴν ἡμέραν· διηγοῦνται μάλιστα περὶ αὐτοῦ ὅτι ἐπετηδεύετο καὶ εἰς τὸν ἀκόλουθον τρόπον τῆς σκοποβολίας, ἢ δ' ἐπιτηδεύετο αὕτη εἰς πάντα μὴ ἐπισκεφθέντα τὴν Κορσικὴν θὰ φανῇ ἴσως ἀπίστευτος: εἰς ἀπόστασιν ὀγδοήκοντα βημάτων ἐτοποθέτου τὴν νύκτα ἀνημμένον κηρίον ὅπισθεν διαφανοῦς τεμαχίου χάρτου, μόλις ἔχοντος μέγεθος τρυβλίου· ἐσκόπευε, καὶ ἀφ' οὗ

ἐσθέννυνον τὸ κηρίον, μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς λεπτοῦ, ἐν μέσῳ παχυλωτάτου σκότους ἐπυροβόλει· καὶ πυροβολῶν τετράκις μόλις ἄπαξ ἀπετύγγανε.

Τοιαύτην ἔχων ἀξίαν, ὁ Ματαῖο Φαλκόνε ταχέως ἐκτέθησε μεγάλην φήμην καὶ ὑπόληψιν. Ἐθεωρεῖτο ἄριστος φίλος καὶ ἐχθρὸς ἐπικίνδυνος· ἄλλως δὲ περιποιητικὸς ὢν καὶ φιλελεῆμων, ἔζη ἐν εἰρήνῃ μετὰ πάντων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Πορτο-βέκκιο. Διηγοῦντο ὅμως περὶ αὐτοῦ ὅτι ἐν Κόρτε, ἐνθα ἐνυμφεύθη, ἀπηλλάγη λίαν προδοτικῶς ἀντιπάλου, ὅστις ἐνομιζέτο ἐπίφοδος... τοῦλάχιστον ἀπεδίδοτο εἰς τὸν Ματαῖο πυροβολισμὸς τις κατὰ τοῦ ἀντιζήλου ἐκείνου, ἐν ᾧ ἐξυρίζετο ἀπέναντι κατόπτρου ἐξηρημένου ἐκ τοῦ παραθύρου του. Οἰκονομηθείσης τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ὁ Ματαῖο ἐνυμφεύθη. Ἡ σύζυγός του Γιουσέππα ἐγέννησεν αὐτῷ κατ' ἀρχὰς μὲν τρεῖς θυγατέρας (ὅπερ τὸν ἀπῆλπιζε) καὶ εἴτα τέλος ἓνα υἱόν, ὃν ὠνόμασε Φορτουνάτον. Ἦτο οὗτος ἡ ἐλπὶς τῆς οἰκογενείας, ὁ κληρονόμος τοῦ ὀνόματος. Ἐπειδὴ δ' αἱ θυγατέρες του ἐκαλοῦνταν ἀνδρὲς, ὁ πατὴρ ἠδύνατο ἐν ἀνάγκῃ νὰ βασιζέται καὶ εἰς τὴν συνδρομὴν τῶν ἐγγειριδίων καὶ τῶν σκοπέτων τῶν γαμβρῶν του. Ὁ υἱὸς του ἦν μόλις δεκαέτης καὶ πολλὰς παρῆχεν ἐλπίδας.

Φθινοπωρινὴν τινα ἡμέραν, ὁ Ματαῖο μετὰ τῆς συζύγου του ἐξῆλθον ἐνωρὶς τῆς οἰκίας, μεταβαίνοντες νὰ ἰδῶσιν ἐν τῶν ποιμνίων των, σταλίζον ἐν τινὶ ἀνοικτῷ χώρῳ τοῦ μακρῆς. Ὁ μικρὸς Φορτουνάτος ἤθελε νὰ τοὺς συνοδεύσῃ, ἀλλὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀπέχετο πολὺ, καὶ ἔπειτα ἔπρεπε νὰ μείνῃ εἰς νὰ φυλάττῃ τὴν οἰκίαν· ὁ πατὴρ λοιπὸν ἠρνήθη· θὰ ἰδῶμεν κατόπι πόσον ἀκριβῶς τῷ ἐστοίχισεν ἡ ἀρνήσις αὐτῇ.

Εἶχον παρέλθῃ πολλὰ ὥραι ἀφ' ἧς ἀνεχώρησαν οἱ γονεῖς του, καὶ ὁ μικρὸς Φορτουνάτος ἠλιάζετο νοχελῶς ἐξηπλωμένος, θεωρῶν τὰ κυανὰ ὄρη καὶ συλλογισόμενος ὅτι τὴν προσεχῇ Κυριακὴν θὰ μεταβῇ εἰς τὴν πόλιν νὰ συμπάγῃ μετὰ τοῦ θεοῦ του τοῦ δεκανέως, ὅταν ἐξαίμετὰ τοῦ θεοῦ του τοῦ δεικόψῃ ἀποτόμως τὰς σκέψεις του. Ἡγέρθη καὶ ἐστράφη πρὸς τὸ μέρος τῆς πεδιάδος, ὁπόθεν ἠκούσθη ὁ κρότος. Τοῦτον ἐπηκολούθησαν ἕτεροι πυροβολισμοί, ἀραιοί, καὶ βαθυμυθῶν πλησιέστερον ἀκουόμενοι. Τέλος εἰς τὴν ἀτραπὸν, ἥτις ἔφερεν ἀπὸ τῆς πεδιάδος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ματαῖο, ἐφάνη ἄνθρωπος τις, γενειοφόρος, ρακένδυτος, ἐπὶ κεφαλῇ ἔχων τὸν εἰς δεξιὴν ἀπολήγοντα σκούρον τῶν δρεινῶν· τετραυματισμένος οὗτος διὰ σφαίρας εἰς τὸν μηρὸν, ἐσύρετο ἐπιπόνως, στηριζόμενος εἰς τὸ πυροβόλον του.

Ἦτο εἰς φυγῶδικος, ὅστις, μεταβαίνων νύκτωρ ὅπως ἀγοράσῃ πυρίτιδα εἰς τὴν πόλιν, ἐνέπεσεν εἰς ἐνέδραν κορσικανῶν εὐζώνων. Μετὰ

γενναίαν ἄμυναν κατώρθωσε νὰ υποχωρήσῃ, κατὰ πόδας διωκόμενος, πυροβολῶν ἀπὸ τῶν βράχων κατὰ τῶν διωκτῶν του.

Ἐπλησίασε τὸν Φορτουνάτον καὶ τῷ εἶπεν :

«Εἶσαι υἱὸς τοῦ Ματαῖο Φαλκόνε ;

— Ναί.

— Ἐγὼ εἶμαι ὁ Γιαννέτος Σανπιέρρο. Μὲ κυνηγοῦν οἱ κιτρινογαυκάδες· κρύψε με γιὰτὶ δὲν ἔμπορῶ νὰ πάγω παρὰπέρα.

— Καὶ τί θὰ εἰπῇ ὁ πατέρας μου ἐὰν σὲ κρύψω χωρὶς τὴν ἄδειάν του ;

— Θὰ εἰπῇ πῶς ἔκαμες καλὰ.

— Δὲν τὸ ξέρω.

— Κρύψε με γρήγορα ! Ἔρχονται.

— Περὶμενε νὰ ἔλθῃ ὁ πατέρας μου.

— Νὰ περιμεῖναι ! Κατὰρα ! Θὰ φθάσουν ἐδῶ εἰς πέντε λεπτά. Ἐμπρός, κρύψε με ἢ σὲ σκότωσα !

Ὁ Φορτουνάτος ὅμως τῷ ἀπεκρίνατο μετὰ μεγίστης ἀταραξίας :

«Τὸ τουφέκι σου εἶναι ἄδειο, καὶ δὲν ἔχεις κἀνένα ρυσέκι εἰς τὴν παλάσκα σου.

— Ἐγὼ ὅμως τὸ στυλέτο μου.

— Ναί, ἀλλὰ δὲν μπορεῖς νὰ τρέξῃς ὅταν κ' ἐμέ.»

Καὶ δι' ἐνὸς ἄλματος ἀπεμακρύνθη.

«Δὲν εἶσαι παιδί τοῦ Ματαῖο Φαλκόνε ! Θὰ μ' ἀφίσης λοιπὸν νὰ με συλλάβουν ἔμπροστὰ ὅς τὸ σπίτι σου ;»

Τὸ παιδίον ἐφάνη συγκινηθέν.

«Τί μου δίνεις νὰ σε κρύψω ;» ἠρώτησε πλησιάζον.

Ὁ φυγόδικος ἠρεύνησεν εἰς δερμάτινον θυλάκιον, κρεμάμενον ἐκ τῆς ζώνης του, καὶ ἐξήγαγεν ἓν πεντόφραγκον, ὅπερ ἐφύλαττε βεβαίως διὰ ν' ἀγοράσῃ πυρίτιδα. Βλέπων τὸ ἀργυροῦν νόμισμα, ὁ Φορτουνάτος ἐμειδίασε, τὸ ἤρπασε καὶ εἶπεν εἰς τὸν Γιαννέτον : « Μὴ φοβᾶσαι καθόλου. »

Καὶ πάραυτα ἤνοιξε μεγάλην ὀπήν εἰς τινὰ σωρὸν ξηροῦ χόρτου πλησίον τῆς οἰκίας. Ὁ Γιαννέτος ἐχώθη εἰς αὐτὴν καὶ τὸ παιδίον τὴν ἐκάλυψεν ἐπιμελῶς εἰς τρόπον ὥστε ἀφίνετο μὲν μέρος διὰ νὰναπνέῃ, ἀλλ' οὐδεὶς ἠδύνατό ποτε νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι ἦτο ἐκεῖ κεκρυμμένος ἄνθρωπος. Ὅπως δ' εἶπε μᾶλλον ἐξασφαλίσῃ τὴν κρύπτειν, μετ' ἀγχινοίας ἀγρίου, ἔτρεξε καὶ συνέλαβε μίαν γαλῆν μετὰ τῶν νεογνῶν αὐτῆς καὶ τὰ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ χόρτου, ὅπως πᾶς ὁ βλέπων νομίζῃ ὅτι πρὸ πολλοῦ δὲν ἀνεκινήθη· εἶτα δὲ ἰδὼν ἔχνη αἵματος ἐπὶ τῆς εἰς τὴν οἰκίαν ἀγοῦσης ἀτραποῦ, τὰ ἐκάλυψε μὲ χῶμα, καὶ τούτου γενομένου, ὁ Φορτουνάτος ἐπανῆλθε καὶ κατεκλίθη εἰς τὸν ἥλιον, ἀτάραχος ὅλως.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων λεπτῶν, ἐξ ἄνδρες φέροντες βαθείας καστάνῃς στολὰς μὲ κίτρινα περιλαίμια καὶ ὀδηγούμενοι ὑφ' ἐνὸς ἀνθυπα-

πιστοῦ, ἔστησαν πρὸ τῆς θύρας τοῦ Ματαῖο. Ὁ ἀνθυπασιπστής ἐκεῖνος ἦν μακρινὸς συγγενὴς τοῦ Φαλκόνε καὶ ἐκαλεῖτο Τιόδωρος Γάμπα· ἀνὴρ ἐνεργητικὸς, ἐμπνέων τρόμον εἰς τοὺς φυγοδίκους, ὧν πολλοὺς εἶχε συλλάβει.

«Καλὴ ἡμέρα, μικρὲ μου ἐξάδελφε, εἶπε πλησιάζων τὸν Φορτουνάτον, πόσον ἐμεγάλωσες ! Μήπως εἶδες αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ περάσῃ ἀπὸ δ' ὧς ἓνας ἄνθρωπος ;

— ὦ ! δὲν ἐμεγάλωσα ἀκόμη ὅταν καὶ λόγου σου, ἀπήντησεν ὁ μικρὸς, μετὰ προσπεποιημένου εὐήθους τρόπου.

— Θὰ μεγαλώσῃς καὶ σύ. Ἀλλὰ δὲν εἶδες νὰ περάσῃ ἀπὸ ἐδῶ ἓνας ἄνθρωπος ;

— Ἄν εἶδα νὰ περάσῃ κἀνείς ;

— Ναί, ἓνας ἄνθρωπος μὲ ξημυτὸν σκούφο ἀπὸ γιδοτόμαρο καὶ μὲ ἔνδυμα μὲ κόκκινα καὶ κίτρινα κεντήματα.

— Ἐνας ἄνθρωπος μὲ ξημυτὸ σκούφο καὶ μὲ ἔνδυμα μὲ κόκκινα καὶ κίτρινα κεντήματα ;

— Ναί, ἀποκρίσιν γρήγορα καὶ μὴ ἐπαναλαμβάνῃς τὰς ἐρωτήσεις μου !

— Σήμερα τὸ πρῶτ' ἐπέρασε ἔμπροστὰ ἀπὸ τῆς θύρας μας ὁ παπᾶς καθβάλα εἰς τῆς λόγος του· μὲ ἐρώτησε τί κάνει ὁ πατέρας μου, καὶ ἐγὼ τοῦ εἶπα...

— Ἄ, κατεργάρη, μοῦ κάνεις τὸν μισοκόμοιρο ! Ἡὲς μου ἀπὸ ποῦ πέρασεν ὁ Γιαννέτος, γιὰτὶ αὐτὸν ζητοῦμε καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι πῆρε αὐτὸ τὸ μονοπάτι.

— Ποῖος ξέρει ;

— Ποῖος ξέρει ; Ἐγὼ ξέρω ὅτι σὺ τὸν εἶδες.

— Καὶ ἔμπορεῖ νὰ βλέπῃ κἀνείς ὅσους περνοῦν, ὅταν κοιμᾶται ;

— Δὲν ἐκοιμᾶσαι, μοσχολάγκρα· οἱ τουφεκισμοὶ σὲ ἐξύπνισαν.

— Καὶ θαρρεῖς τάχα πῶς τὰ τουφέκια σας βροντοῦν πολὺ ; Τὸ σκουπέττο τοῦ πατέρα μου βροντᾷ δυνατότερα.

— Νὰ σε πάρῃ ὁ διάβολος, κάθαρμα ! Εἶμαι βέβαιος ὅτι εἶδες τὸν Γιαννέτο, ἴσως μάλιστα καὶ τὸν ἔκρυψες. Ἐμπρός, παιδιά, ἐμπήτε ὅς τὸ σπίτι, καὶ ἰδῆτε μήπως ὁ ἄνθρωπός μας εἶναι μέσα. Ἐπεριπατοῦσε μὲ τὸ ἓνα πόδι καὶ ὁ ἄλλος ἔχει ἀρκετὸ μυαλὸ, καὶ δὲν θὰ ἐδοκίμασε νὰ φθάσῃ κουτσοπόδι ὅς τὸ μακί. Ἐπειτα τὰ αἵματα τελειοῦν ἐδῶ.

— Καὶ τί θὰ εἰπῇ ὁ μπαμπᾶς, ἠρώτησε σαρκαστικῶς μειδιῶν ὁ Φορτουνάτος, τί θὰ εἰπῇ ἅμα μάθῃ πῶς χωρὶς τὴν ἄδειάν του ἐμπήκαν ὅς τὸ σπίτι του ;

— Βρωμόπαιδο ! εἶπεν ὁ ἀνθυπασιπστής Γάμπα, συλλαμβάνων αὐτὸν ἐκ τοῦ ὀπίου. Ἐξέρεις ὅτι εἰς ἐμένα στέκεται νὰ σε κάμω νάλλᾶξῃς σκοπὸ ; Ἴσως ὅταν βάλω νὰ σου δώσουν κἀμμιὰ εἰκοσαρὶὰ διπλαριάς ὀθναγκασιθῆς νὰ ὀμιλήσῃς.»

Ἀλλ' ὁ Φορτουνάτος ἐξηκολούθει νὰ μειδιᾷ σαρκαστικῶς.

«Τὸν πατέρα μου τὸν λένε Ματαῖο Φαλκόνε ! εἶπε μετ' ἐμφάσεως.

— Ἐξέρεις, κατεργάρη, ὅτι ἔμπορῶ νὰ σε πάγω δεμένον εἰς Κόρτε ἢ εἰς τὴν Βάστια ; ... θὰ σε βάλω νὰ κοιμηθῇς εἰς τὴ φυλακὴ κατὰχαμα, μὲ σίδερα, καὶ θὰ εἰπῶ νὰ σε κόψουν, ἂν δὲν μαρτυρήσῃς ποῦ εἶναι ὁ Γιαννέτος Σανπιέρρο.»

Τὸ παιδίον ἀνεκάγχασεν, ἀκοῦσαν τὴν γελοῖαν ἀπειλήν. Ἐπανελάβε, «Τὸν πατέρα μου τὸν λένε Ματαῖο Φαλκόνε.

— Κύριε ἀνθυπασιπστή, εἶπέ τις τῶν εὐζώνων ταπεινῇ τῇ φωνῇ, δὲν πρέπει νὰ τὰ χαλάσωμεν μὲ τὸν Ματαῖο Φαλκόνε.»

Ἡ ἀμνηχανία τοῦ Γάμπα ἦν πρόδηλος· συνωμίλησε ταπεινῇ τῇ φωνῇ μετὰ τῶν στρατιωτῶν οἵτινες ἠρεύνησαν ἐν τῇ οἰκίᾳ. Ἡ ἐργασία τῶν δὲν ἦτο δύσκολος, διότι ἡ καλύβη κορσικανοῦ ἔν μόνον ἔχει τετράγωνον δωμάτιον· τὰ σκεύη αὐτῆς συνίστανται εἰς μίαν τράπεζαν, ἐπέχουσιν τόπον καὶ κλίνης, εἰς τινὰ κιβώτια, εἰς θηρευτικὰ ἐργαλεῖα καὶ μαγειρικὰ σκεύη. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ μικρὸς Φορτουνάτος ἐθώπευε τὴν γαλῆν καὶ ἐφαίνετο χαίρεσκακῶν ἐπὶ τῇ στενοχωρίᾳ τῶν εὐζώνων καὶ τοῦ ἐξαδέλφου του.

Εἰς στρατιώτης ἐπλησίασεν εἰς τὸν σωρὸν τοῦ χόρτου, εἶδε τὴν γαλῆν καὶ ἐπληξε τὸν σωρὸν διὰ τῆς λόγχης του, ἀλλ' ἀμελῶς καὶ ὑψὼν τοὺς ὤμους, ὡς εἰ κατενόει τὸ γελοῖον τῆς τοιαύτης προφυλάξεως. Οὐδὲν ἐκινήθη, ἡ δὲ φυσιογνωμία τοῦ παιδὸς οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην προέδωκε συγκίνησιν.

Ὁ ἀνθυπασιπστής καὶ τὸ μετ' αὐτοῦ ἀπόσπασμα ἠπόρουν περὶ τοῦ πρακτέου· ἤρχισαν μάλιστα καὶ νὰ στρέψωσι τὰ βλέμματά των πρὸς τὸ μέρος τῆς πεδιάδος, ὡς εἰ ἔχοντες τὴν διάθεσιν νὰ ἐπιστρέψωσιν ὀρόθεν ἤλθον, ὅταν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν, πεισθεὶς ὅτι οὐδεμίαν ἐντύπωσιν προῦξένουν αἱ ἀπειλαὶ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Φαλκόνε, ἠθέλησε καὶ τελευταίαν νὰ ποιήσῃ ἀπόπειραν καὶ νὰ δοκιμήσῃ ἂν συντελεστικώτερα ἦσαν αἱ ὑποσχέσεις καὶ οἱ μειλίχιοι τρόποι.

«Μικρὲ ἐξάδελφε, εἶπε, πολὺ ἔξυπνος κατεργαράκος μοῦ φαίνεσαι ! Θὰ προσδεύσῃς πολὺ· ἀλλὰ κακὸ παιγνίδι παίζεις μαζί μου· καὶ ἂν δὲν ἐφοβούμην μὴ λυπήσω τὸν ἐξάδελφόν μου Ματαῖο, ὁ διάβολος νὰ με πάρῃ ἂν δὲν σε συνελάμβανα ;

— Μπᾶ !

— Ἀλλ' ὅταν ἐπιστρέψῃ ὁ ἐξάδελφός μου, θὰ τοῦ εἰπῶ τὴν ὑπόθεσιν· καὶ πρὸς τιμωρίαν διὰ τὰ ψεύματά σου θὰ σου δώσῃ ξύλο, ποῦ νὰ τὸ ἐνθυμεῖσαι γιὰ πάντα !

— Νὰ ἰδοῦμε.

— Θὰ ἰδῇς... Ἀλλ' ἔλα... φέρσου καλὰ καὶ θὰ σου δώσω κᾶτι τί.

— Καὶ ἐγὼ, ἐξάδελφέ μου, θὰ σου δώσω μίαν συμβουλὴν ἂν ἀργήσῃς περισσότερο, ὁ Γιαννέτος θὰ φθάσῃ εἰς τὸ μακί καὶ τότε καλὸ ξημέρωμα ! ὅχι σὺ, ἀλλὰ δὲν ξέρω ποῖος δὲν θὰ ἔμπορῇ νὰ τον πιάσῃ.»

Ὁ ἀνθυπασιπστής ἐξήγαγε τοῦ κόλπου του χρυσοῦν ὠρολόγιον, ὅπερ ἤξιζεν ἐξ τάλληρα περίπου· καὶ παρατηρήσας ὅτι μόλις τὸ εἶδεν ὁ μικρὸς Φορτουνάτος καὶ ἀπήστραψαν οἱ ὀφθαλμοὶ του, τῷ εἶπε κρατῶν τὸ ὠρολόγιον ἐκ τοῦ ἄκρου τῆς χαλυβδίνης ἀλύσεώς του :

«Μπιρμπαντάκο ! σοῦ ἀρέσει νὰ ἔχῃς καὶ σὺ ἓν ὠρολόγι· ὅταν κ' αὐτὸ νὰ κρέμεται ἀπὸ τὸν λαϊμόν σου καὶ νὰ περιπατῇς εἰς τοὺς δρόμους τοῦ Πορτο-βέκκιο κορδωμένος ὅταν παγῶν· θὰ σε ῥωτοῦν πολλοὶ, Τί ὥρα κάμνετε ; καὶ σὺ θὰ τοὺς λές· Κυττάξετε τὸ ῥολόγι μου.

— Ὅταν μεγαλώσω, ὁ θεὸς μου ὁ δεκανέας θὰ μου δώσῃ κ' ἐμένα ἓνα ῥολόγι.

— Ναί, ἀλλὰ τὸ παιδί τοῦ θεοῦ σου ἔχει ἀπὸ τὰ τώρα... ὅχι ὅμως τόσον ὠραῖον ὡς αὐτό... καὶ ἐν τούτοις εἶναι μικρότερος ἀπὸ σέ.»

Τὸ παιδίον ἐστέναξε.

«Λοιπὸν, τὸ θέλεις αὐτὸ τὸ ὠρολόγι, μικρὲ ἐξάδελφε ;»

Ὁ Φορτουνάτος ἐκύτταξεν ὑπόδρα τὸ ὠρολόγιον, ὁμοιάζων πρὸς γάτον εἰς ἓν προσφέρουσιν ὄρνιθα. Κατανοῶν ὅτι τὸν περιπαίζουσι, δὲν τολμᾷ νὰ πλώσῃ τοὺς ὀνυχάς του, καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀποτρέπει τοὺς ὀφθαλμοὺς ὥπως μὴ κινδυνεύσῃ νὰ ἐνδῶσῃ εἰς τὸν πειρασμόν· ἀλλ' ἐξακολουθεῖ διηνεκῶς λείχων τὰ χεῖλη, καὶ φαίνεται ὥστε λέγων εἰς τὸν κύριόν του : Πόσον σκληρὸς εἶναι ὁ ἀστεϊσμός σου !

Ἀλλ' ὁ ἀνθυπασιπστής ἐφαίνετο μὲ τὰ σωστά του προσφύων τὸ ὠρολόγιον. Ὁ Φορτουνάτος δὲν ἔτεινε τὴν χεῖρα, ἀλλὰ μετὰ πικροῦ μειδιάματος τῷ εἶπε :

«Διατί νὰ με ἀναγελᾷς ἔτσι ;

— Μὰ τὸν Θεόν ! καθόλου δὲν σ' ἀναγελῶ. Εἶπέ μου μονάχα ποῦ εἶναι ὁ Γιαννέτος, καὶ τὸ ὠρολόγι αὐτὸ εἶναι ἰδιόκ σου.»

Τοῦ Φορτουνάτου ἐξέφυγε μειδίαμα, ἀμφιβολίαν καὶ ἀπιστίαν ἐμφαίνον· καὶ προσηλὼν τοὺς μέλανας ὀφθαλμούς του εἰς τοὺς τοῦ ἀνθυπασιπστοῦ προσεπάθει ἐκ τῆς ἐκφράσεως αὐτῶν νὰ κρίνῃ ὁποῖαν πίστιν ἔπρεπε νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς λόγους του.

«Νὰ μὴν ἦμαι ἀξιοματικὸς, ἀνεφώνησεν ὁ ἀνθυπασιπστής, ἐὰν δὲν σοῦ δώσω τὸ ὠρολόγιον μὲ αὐτὴν τὴν συμφωνίαν. Τὰ παιδιὰ ἐδῶ εἶναι μάρτυρες, καὶ ἐγὼ τὸν λόγον μου δὲν τὸν παύω πίσω.»

Καὶ ταῦτα λέγων ἐπλησίαζε βαθυμυδὸν τὸ ὠρολόγιον, τόσον ὥστε σχεδὸν ἔψαυε πλέον τὴν

παρεῖναι τοῦ παιδός. Ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας τούτου ἀπετυποῦτο ἡ ἐνδόμυχος πάλη τῶν αἰσθημάτων τῆς ἀπληστίας καὶ τοῦ πρὸς τὴν ξενίαν σεβασμοῦ. Τὸ στήθος του ἐπάλλετο σφοδρῶς, καὶ ἐνόμιζε τις ὅτι ἀπεπνίγετο. Ἐν τούτοις τὸ ὥρολόγιον ἐκινεῖτο, ἐστρέφετο, καὶ κάποτε ἤγγιζε τὸ πρόσωπόν του. Τέλος μικρὸν κατὰ μικρὸν ἡ δεξιὰ του χεὶρ ὑψώθη πρὸς τὸ ὥρολόγιον· ἐψαυσεν αὐτὸ διὰ τῶν ἄκρων δακτύλων, δολόκληρον δὲ τὸ βάρος αὐτοῦ ἔπεσεν ἐπὶ τῆς χειρὸς του, ἀλλ' ὁ ἀνθυπασπιστὴς ἐκράτει πάντοτε τὴν χαλυβδίνην ἄλυσιν... Ἡ πλάξ αὐτοῦ ἦτο γλαυκὴ, τὸ δὲ κέλυφος στιλπνότατον· ἀντανάκλων τὰς ἡλιακὰς ἀκτίνας ἐφαίνετο ἀπαστράπτων... Ἦτο δεινότατος ὁ πειρασμός.

Ὁ Φορτουνάτος ἤγειρεν ἐπίσης καὶ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καὶ διὰ τοῦ ἀντίχειρος ὑπεράνω τοῦ ὧμου ἔδειξε τὸν χόρτον, ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο. Ὁ ἀνθυπασπιστὴς κατενόησε πάραυτα τὴν χειρονομίαν καὶ ἀφῆκεν τὴν ἄκραν τῆς ἀλύσεως. Ὁ Φορτουνάτος ἦτο μόνος κύριος τοῦ ὥρολόγιου. Ἡγέρθη μετ' εὐκνησίας κεμάδος, καὶ ἀπεμακρόνθη δέκα βήματα τοῦ χόρτου, ὅπερ οἱ εὐζῶνοι ἤρχισαν ἀμέσως ἀνακινούντες.

Δὲν ἐδράδυναν νὰ ἴδωσι τὸν σωρὸν ταρασσόμενον καὶ ἀναθρώσκοντα ἐκ τούτου αἰματόφυρτον ἄνδρα, κρατοῦντα ἐγχειρίδιον· ἀλλ' ἀποψυγείσης τῆς πληγῆς αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ σταθῇ ὄρθιος καὶ ἔπεσεν. Ὁ ἀνθυπασπιστὴς ὤρμησε κατ' αὐτοῦ καὶ τῷ ἀπέσπασε τὸ στυλόν· ἀμέσως δὲ, καίτοι δεινῶς ἀνθιστάμενον, τὸν ἔδεσαν στερεά.

Ὁ Γιαννέτος κατακεκλιμένος χαμαὶ καὶ δεδεμένος ἐστράφη πρὸς τὸν Φορτουνάτον ὅστις εἶχε πλησιάσει. «... παιδί!» τῷ εἶπε μετὰ περιφρονησεως μᾶλλον ἢ ὀργῆς. Τὸ παιδίον τῷ ἔρριψε τὸ ἀργυροῦν νόμισμα, ὅπερ παρ' αὐτοῦ εἶχε λάβει, συναισθανόμενον ὅτι παρ' ἀξίαν θά το κατεῖχεν ἐπιπλέον· ἀλλ' ὁ φυγόδικος οὐδὲ κἂν προσέσχεν εἰς τοῦτο, μετὰ πολλῆς δ' ἀταξίας εἶπεν ἀποταθείς πρὸς τὸν ἀξιωματικόν· «Ἀγαπητὲ Γάμπα, δὲν ἠμπορῶ νὰ βαδίσω· θάναγκασθῆτε νὰ με μετακομίσῃτε εἰς τὴν πόλιν.

— Τώρα πρὸ ὀλίγου ἔτρεχες ὡς κατσίκι, εἶπεν ὁ σκληρὸς νικητής. Μείνε ἡσυχος καὶ εἶμαι τόσον εὐχαριστημένος ὁποῦ σὲ συνέλαβα ὥστε καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐν ἀνάγκῃ ἠμπορῶ νὰ σε πάρω εἰς τοὺς ὧμους μου μίαν ὥραν δρόμον, χωρὶς νὰ κουρασθῶ. Ἐπειτα, σύντροφε, θά σου κατασκευάσωμεν φορεῖον μὲ κλαριὰ καὶ τὴν καπνὸτά σου, καὶ εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ Κρέσπαλι θά εὐρωμεν ἄλογα.

— Καλὰ, εἶπεν ὁ δεσμώτης, νὰ βάλετε ὅμως καὶ ὀλίγο ἄχυρον εἰς τὸ φορεῖον, διὰ νὰ ἦμαι καλλίτερα.

Ἐν ᾧ οἱ εὐζῶνοι κατεγίνοντο ἄλλοι μὲν νὰ κατασκευάσωσιν εἶδος φορεῖου διὰ κλάδων καστανέας, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ νὰ περιποιηθῶσι τὰς πληγὰς τοῦ Γιαννέτου, ἐπεφάνησαν εἰς τὴν καμπὴν τῆς εἰς τὸ μακρὸν ἀγούσης ἀτραποῦ ὁ Ματαῖο Φαλκόνε καὶ ἡ σύζυγός του. Ἡ γυνὴ ἐβάδιζε κύπτουσα ὑπὸ τὸ βάρος μεγάλου σάκου πλήρους καστάνων, ὁ δὲ σύζυγός της προεχώρει ὑπεροπτικῶς κρατῶν ἐν ὄπλῳ εἰς τὴν χεῖρα καὶ ἕτερον ἔχων κρεμασμένον ἐξ ἱμάντος εἰς τὸν ὦμόν του· διότι εἶναι ἀναξιοπρεπὲς εἰς ἄνδρα νὰ φέρῃ ἄλλο βάρος ἐκτὸς τῶν ὄπλων του.

Πρώτη σκέψις τοῦ Ματαῖο ἰδόντος τοὺς στρατιώτας ἦτο ὅτι ἤλθον νὰ τον συλλάβωσιν. Ἀλλὰ πόθεν ἡ ἰδέα αὕτη; Μήπως ὁ Ματαῖο εἶχε λογαριασμοὺς μετὰ τῆς δικαιοσύνης; Ὅχι, ἔχαιρε μάλιστα ἀγαθὴν ὑπόληψιν· ἦτο, τὸ δὴ λεγόμενον, εὐνοόληπτος ἰδιώτης· ἀλλ' ἦτο κορσικανὸς καὶ ὀρεινός, καὶ δὲν ὑπάρχει κορσικανὸς ὀρεινός, ὅστις ἐρευνῶν ἐπιμελῶς τὴν μνήμην του νὰ μὴ δύναται ν' ἀνέυρῃ παραπτώματά τινά, οἷον πυροβολισμοὺς καὶ μαχαίρώματα καὶ ἕτερα παραπλήσια μηδαμινὰ πράγματα. Ὁ Ματαῖο πλέον παντὸς ἄλλου εἶχε καθαρὰν τὴν συνείδησιν, διότι πρὸ δεκαετίας καὶ πλέον δὲν εἶχε διευθύνει τὸ πυροβόλον αὐτοῦ κατ' ἀνθρώπου· ἀλλ' ἦτο συνετὸς καὶ ἔστη εἰς θεσιν ἀμύνης ὅπως ὑπερασπισθῇ ἑαυτὸν ἐν ἀνάγκῃ.

«Γυναῖκα, εἶπεν εἰς τὴν Γιουσέππαν, βάλε κάτω τὸ σακκὶ καὶ ἔσο ἔτοιμη.» Ἐκείνη ὑπήκουσε παραχρῆμα. Τῇ ἔδωκε τὸ πυροβόλον ὅπερ εἶχε κρεμασμένον εἰς τὸν ὦμον, ὅπως μὴ τὸν ἐνοχλῇ, ἡτοίμασε τὸ ἕτερον καὶ κατευθύνθη βραδυπορῶν πρὸς τὴν οἰκίαν του, καλυπτόμενος πάντοτε ὀπισθεν τῶν ἐν τῇ ἐδῷ δένδρων καὶ ἔτοιμος εἰς τὸ ἐλάχιστον ἐγθρῖκόν κίνημα νὰ κρυβῇ ὀπισθεν παχέος τινὸς κορμοῦ δένδρου, δόθην ἡδύνατο νὰ πυροβολῇ δπωςοῦν ἡσφαλισμένος. Ἡ σύζυγός του ἐβάδιζεν ἐπὶ τὰ ἔχνη του φέρουσα τὸ ἕτερον πυροβόλον καὶ τὸ σακκίδιον τῶν πολεμοφοδίων, διότι τὸ χρέος πάσης καλῆς οἰκοδεσποίνης ἐν περιπτώσει μάχης εἶναι νὰ γεμίσῃ τὰ ὄπλα τοῦ ἀνδρός της.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ ἀνθυπασπιστὴς εὗρίσκειτο εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν, βλέπων τὸν Ματαῖο προχωροῦντα οὕτω, μὲ βήματα μεμετροημένα, μὲ προτεταμένον τὸ ὄπλον καὶ τὸν δάκτυλον ἐπὶ τοῦ σκανδάλου. «Ἐὰν κατὰ τύχην, ἐσκέπτετο, ὁ Ματαῖο ἦτο συγγενὴς τοῦ Γιαννέτου, ἢ ἐὰν ἦτο φίλος του, καὶ ἤθελε νὰ τον ὑπερασπισθῇ, αἱ σφαῖραι τῶν δύο ὄπλων του θά ἤρχοντο εἰς δύο ἐξ ἡμῶν ἀλάνθαστα· καὶ ἂν ἐσημάδευε ἐμὲ, ἂν καὶ συγγενῇ...»

Ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ ταύτῃ διατελῶν, προέκρινε νὰ προσενεχθῇ εὐτόλμως· προσχώρησε λοιπὸν μόνος πρὸς τὸν Ματαῖο, ἵνα τῷ διηγηθῇ τὴν ὑπόθεσιν, προσερχόμενος ὡς πρὸς ἀρχαῖον γνῶ-

ριμον. Ἀλλὰ τὸ βραχὺ διάστημα τὸ χωρίζον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ματαῖο τῷ ἐφάνη τεραστίως μακρόν.

«Ἐ! παλαιέ μου σύντροφε! τῷ ἐκραύγασε, τί κάμνεις, παλληκαρᾷ μου; Εἶμαι ἐγὼ, ὁ ἐξάδελφός σου ὁ Γάμπα.»

Ὁ Ματαῖο, χωρὶς οὐδὲ λέξιν νὰ εἴπῃ, βαθμηδὸν καθ' ὅσον ὁ ἕτερος ὠμίλει ἀνύψου ἡρέμα τὴν κἀννην τοῦ ὄπλου του, εἰς τρόπον ὥστε ἦτο κατακορύφως ὑψωμένη, ὅταν τὸν ἐπλησίασε.

«Καλ' ἡμέρα, ἀδελφέ, εἶπεν ὁ ἀνθυπασπιστής, τείνων αὐτῷ τὴν χεῖρα, ἔχω τόσον καιρὸν ὅπου δὲν σε εἶδα.

— Καλ' ἡμέρα, ἀδελφέ.

— Εἶχα ἔλθει διὰ νὰ σὲ χαιρετήσω διερχόμενος ἀπὸ ἐδῶ, καθὼς καὶ τὴν ἐξαδέλφην μου Πέπα· ἐκάμαμεν μακρινὸν δρόμον σήμερα· ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παραπονοῦμεθα διὰ τὸν κόπον μας, διότι ἐπετύχαμεν καλὸν καλεσθῆναι ἐπιάσαμε τὸν Γιαννέτο Σανπιέρρο.

— Δόξα σοι ὁ Θεός! ἀνεφώνησεν ἡ Γιουσέππα· μᾶς ἔκλεψε μιὰ γίδα γαλαριὰ τὴν περασμένην ἑβδομάδα.

— Ὁ ταλαίπωρος! εἶπεν ὁ Ματαῖο. Ἐπεῖνα.

— Ὁ κατεργάρης ἀντέστη ὡς λέων, ἀπεκρίθη ὁ ἀνθυπασπιστής, ἀπενθαρρυνθεὶς μικρὸν ἐκ τῶν λέξεων τοῦ Ματαῖο. Μοῦ ἐσκότωσεν ἕνα εὐζῶνον καὶ ἐπλήγωσεν τὸν δεκανέα Σιαρδῶν εἰς τὸ χεῖρ· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι καὶ μεγάλο κακόν, διότι ὁ δεκανεὺς εἶναι Γάλλος... Ἐπειτα ἐκρύβη τόσῳ καλῶς, ὥστε οὐδὲ ὁ διάβολος θά ἦτο ἱκανὸς νὰ τὸν ἀνακαλύψῃ· καὶ ἂν δὲν ἦτο ὁ μικρὸς ἐξάδελφός μου Φορτουνάτος, ποτὲ δὲν θά τὸν εὕρισκα.

— Ὁ Φορτουνάτος! ἀνέκραξεν ὁ Ματαῖο.

— Ὁ Φορτουνάτος! ἐπανέλαθεν ἡ Γιουσέππα.

— Ναί, ὁ Γιαννέτος ἦτο κρυμμένος εἰς αὐτὸν τὸν σωρὸν τοῦ χόρτου ἐκεῖ· ἀλλ' ὁ μικρὸς μου ἐξάδελφος μοῦ ἔδειξε τὴν κατεργαρίαν· δι' αὐτὸ θά τὸ ἀναφέρω εἰς τὸν θεῖόν του τὸν δεκανέα νὰ του στείλῃ κανὲν ὠραῖον δῶρον διὰ τὸν κόπον του. Καὶ τὸ ὄνομά του καθὼς καὶ τὸ ἰδικόν σου, θά μνημονεύωνται εἰς τὴν ἐκθεσιν, τὴν ὁποίαν θά στείλω εἰς τὸν κ. Εἰσαγγελέα.

— Κατάρρα! εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ ὁ Ματαῖο.

Εἶχον φθάσει εἰς τὸ μέρος ἐνθα ἦτο τὸ ἀπόσπασμα. Ὁ Γιαννέτος κατακεκλιμένος εἰς τὸ φορεῖόν του, ἔτοιμος ν' ἀναχωρήσῃ, ὅταν εἶδε τὸν Ματαῖο προσερχόμενον μετὰ τοῦ Γάμπα ἐμειδίασε σαρδόνιον, καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν θύραν τῆς οἰκίας, ἔπτυσεν ἐπὶ τοῦ κατωφλίου, λέγων: «Σπίτι προδότου!»

Μόνον ἄνθρωπος, ἀποφασισμένος νὰ ποθῇ θά ἐτόλμα νὰ ποκαλέσῃ προδότην τὸν Φαλκόνε. Τοιαύτη ὕβρις θά ἐτιμωρεῖτο διὰ καλοῦ μαχαίρώματος, ὅπερ δὲν θά ἦτο χρεῖα νὰ ἐπαναλη-

φθῇ. Καὶ ὅμως ὁ Ματαῖο, ἀντὶ πάσης ἄλλης κινήσεως, ἔφερε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου, ὡς ἀνὴρ καταβεβλημένος.

Ὁ Φορτουνάτος ἰδὼν ἐρχόμενον τὸν πατέρα του, εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐξῆλθε δὲ φέρων τρυβλίον πλήρες γάλακτος, ὅπερ παρουσίασεν εἰς τὸν Γιαννέτον, νεύων εἰς τὰ κάτω τοὺς ὀφθαλμούς. «Μακρὰν ἀπὸ ἐμέ!» ἀνέκραξεν ὁ δεσμώτης διὰ κεραυνοβόλου φωνῆς. Καὶ εἶτα στραφεὶς πρὸς τινά τῶν εὐζῶνων· «Σύντροφε, τῷ εἶπε, δός μοι νὰ πῶ.» Ὁ στρατιώτης τῷ ἔτεινε τὴν ὑδρίαν του, ὁ δὲ φυγόδικος ἔπιεν ὕδωρ, ὅπερ προσέφερεν αὐτῷ ἄνθρωπος, καθ' οὗ πρὸ μικροῦ ἐπολέμει. Εἶτα παρεκάλεσε νὰ τῷ δέσωσιν οὐχὶ ἐπὶ τῶν νώτων, ἀλλὰ πρὸ τοῦ στήθους τὰς χεῖρας. Ἐσπευσαν νὰ ἐκτελέσωσι τὴν ἐπιθυμίαν του, εἶτα ὁ ἀνθυπασπιστὴς ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως, ἀπεχαιρέτησε τὸν Ματαῖο, ὅστις δὲν τῷ ἀπεκρίθη, καὶ κατήλθε ταχὺ τῷ βήματι εἰς τὴν πεδιάδα.

Παρήλθον δέκα περίπου λεπτὰ πρὶν ἢ ὁ Ματαῖο ἐκστομίσει λέξιν. Τὸ παιδίον ἀνῆσυχον παρητήρει ὅτε μὲν τὴν μητέρα του, ὅτε δὲ τὸν πατέρα, ὅστις στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ὄπλου του, τὸν ἐθεώρει μετ' ὀργῆς συγκρατούμενης.

«Πολὺ ὠραῖα ἀρχίζεις! εἶπε τέλος ὁ Ματαῖο μετὰ φωνῆς ἡσύχου, ἀλλὰ φοβεράς διὰ πάντα καλῶς γνωρίζοντα αὐτόν.

— Πατέρα μου! ἀνέκραξε τὸ παιδίον, προχωροῦν ἐνδακρυ, ὅπως ῥίφθῃ εἰς τοὺς πόδας του. Ἀλλ' ἐκεῖνος τῷ ἐφώνησεν ὀργίλως «Ὅπισσω» καὶ τὸ παιδίον ἔστη ἀκίνητον ὀλολύζον.

Ἡ Γιουσέππα, παρατηρήσασα τὴν ἄλυσιν τοῦ ὥρολόγιου, ἥς ἐν ἄκρον ἐξήρχετο τοῦ χιτῶνος τοῦ Φορτουνάτου, ἐπλησίασε καὶ τὸν ἠρώτησε· «Ποῖος σοῦ ἔδωκεν αὐτὸ τὸ ὥρολόγι;

— Ὁ ἑξάδελφός μου ὁ ἀνθυπασπιστής.»

Ὁ Φαλκόνε ἤρπασε τὸ ὥρολόγιον, καὶ καταρρίψας μετ' ὀργῆς κατὰ τινος λίθου συνέτριψεν αὐτὸ εἰς μυρία τεμάχια.

«Αὐτὸ τὸ παιδί, εἶπεν, εἶναι ὁ πρῶτος προδότης ὁποῦ ἐβγήκεν ἀπὸ τὴν γενεάν μας.»

Οἱ θρῆνοι καὶ οἱ ὀλολυγμοὶ τοῦ Φορτουνάτου ἐδιπλασιάσθησαν, ὁ δὲ Φαλκόνε διετήρει προσηλωμένους ἐπ' αὐτοῦ τοὺς λυγροὺς ὀφθαλμούς του.

Τέλος ἐκτύπησε τὴν γῆν διὰ τῆς ἀντηρίδος τοῦ πυροβόλου του, εἶτα ἔρριψεν αὐτὸ ἐπ' ὧμου καὶ ἔλαβε τὴν εἰς τὸ μακρὸν ἀγούσαν, διατάξας τὸν Φορτουνάτον νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Τὸ παιδίον ὑπήκουσε.

Ἡ Γιουσέππα ἔτρεξε κατόπιν τοῦ Ματαῖο, καὶ λαβοῦσα τὸν βραχίονα αὐτοῦ, «εἶναι παιδί σου, τῷ εἶπε διὰ φωνῆς ὑποτρεπούσης, ἀτενίζουσα τὸν σύζυγόν της εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ὥστε ἤθελε νὰ διδῇ τὰ ἐνδόμυχα αὐτοῦ αἰσθήματα.

— Ἀφες με, ἀπεκρίνατο ὁ Ματαῖο, εἶμαι ὁ πατέρας σου.»

Ἡ Γιουσέππα ἠσπάσθη τὸν υἱὸν τῆς καὶ κλαί-
ουσα εἰσῆλθεν εἰς τὴν καλύβην. Γονατίσασα δὲ
πρὸ τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας ἐδέσθη μετὰ κατ-
νύξεως.

Ὁ Φαλκὸν ἐβάδισε διακόνισα περίπου βήματα
διὰ τῆς ἀτραποῦ καὶ ἔστη ἔμπροσθεν μικρᾶς φά-
ραγγος, εἰς ἣν κατήλθεν. Ἐκτύπησε τὴν γῆν
διὰ τῆς ἀντηρίδος τοῦ ὄπλου, καὶ εὐρὼν αὐτὴν
μαλακὴν καὶ εὐκόλως δυναμένην νὰ σκαφῇ, ἔκρι-
νε τὸ μέρος πρόσφορον εἰς τὸν σκοπὸν του.

«Φορτουνᾶτο, ᾗ ἤγανε ἐκεῖ εἰς τὴν μεγάλην
πέτραν.»

Τὸ παιδίον ἔκαμε ὡς διετάχθη· εἶτα ἐγονά-
τισε. «Εἰπέ τὰς προσευχάς σου.

— Πατέρα μου! πατέρα μου! μή με σκο-
τώσης.

— Εἰπέ τὰς προσευχάς σου!» ἐπανελάθεν ὁ
Ματαῖο διὰ φοβερᾶς φωνῆς.

Τὸ παιδίον, διακοπτόμενον ὑπὸ λυγρῶν, ἐ-
ψέλλισε τὸ Πάτερ ἡμῶν καὶ τὸ Πιστεύω· ὁ πα-
τήρ διὰ φωνῆς ἐντόνου, ἐπέλεγεν Ἀμήν! εἰς ἐ-
κάστην προσευχήν.

«Αὐταὶ εἶναι ὅλαι αἱ προσευχαὶ ὁποῦ ᾔξευρες;

— Πατέρα, ᾔξευρω ἀκόμη τὸ Θεοτόκε Παρ-
θένε καὶ τὴν λιτανείαν ὁποῦ μ' ἔμαθεν ἡ θεία μου.

— Εἶναι πολὺ ἐκτεταμένη, ἀλλὰ δὲν πειρά-
ζει.»

Τὸ παιδίον ἐπέρανε τὴν λιτανείαν διὰ φωνῆς
ἐκλιπούσης.

«Ἐτελείωσες;

— ὦ πάτερ μου! χάριν! συγχώρησέ με! Δὲν
θὰ τὸ ξανακάμω! θὰ παρακαλέσω τόσον πολὺ
τὸν θεὸν μου τὸν δεκανέα, ὥστε θὰ δώσουν χά-
ριν εἰς τὸν Γιαννέτον!»

Ἐν ᾧ ἐξηκολούθει νὰ ὁμιλῇ, ὁ Ματαῖο ἐγέ-
μισε τὸ ὄπλον του καὶ τὸν ἐσκόπευσε, λέγων·
«Ἐἴθε ὁ Θεὸς νὰ σὲ συγχωρήσῃ!» Τὸ παιδίον
δι' ἀπελπιστικοῦ κινήματος προσεπάθησε νὰ ἐ-
γερθῇ καὶ νὰ πέσῃ εἰς τὰ γόνατα τοῦ πατρὸς
του· ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασεν. Ὁ Ματαῖο ἐπυροβό-
λησε καὶ ὁ Φορτουνᾶτος ἔπεσεν ἄπνους.

Χωρὶς οὐδὲ βλέμμα νὰ ρίψῃ ἐπὶ τοῦ πτώμα-
τος, ὁ Ματαῖο ἐπέστρεψε εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ
λάβῃ πύρον καὶ ἀξίνην, ὅπως ἀνοίξῃ τὸν τάφον
τοῦ υἱοῦ του. Μόλις εἶχε προχωρήσει βήματα
τινα, καὶ συνήντησε τὴν Γιουσέππαν, ἥτις προσ-
έτρεξε κατατεθορυδημένη, μόλις ἤκουσε τὸν πυ-
ροβολισμὸν.

«Τί ἔκαμες; ἀνεκραύγασεν.

— Ἀκαιοσύνην.

— Ποῦ εἶναι;

— Εἰς τὸ ρεῦμα. Ὑπάγω νὰ τον θάψω. Ἀ-
πέθανε χριστιανικά. Θά του κάμω μνημόσυνον
διὰ τὴν ψυχὴν του.

Νὰ εἰπῇτε εἰς τὸν γαμβρόν μου Τιόδωρο
Βιάγκι νὰ ἔλθῃ νὰ καθίσῃ μαζί μας.»

[Prosper Mérimée.]

ΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΛΟΥΤΡΟΝ

Ἐκ τῶν τοῦ Σκ. Δ. Βυζαντίου.

Τὸ λουτρόν εἶνε τόσον συνδεδεμένον πρὸς τὸν
τουρκικὸν βίον, ὥστε καταντᾷ παρὰ τοῖς Τούρ-
κοις ἐκ τῶν ὄντων ἄνευ. Ἡ ἀνάγκη τοῦ λουτροῦ
δὲν εἶνε φυσικῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικῶς
ἀπαραίτητος διὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς, δογματίζον-
τας ὅτι τὸ λούσιμον τοῦ σώματος ἐξαλείφει τὰ
ἁμαρτήματα τῆς ψυχῆς. Ὅθεν καὶ πᾶσα πλου-
σίον, οὐ μόνον Ὀθωμανοῦ, ἀλλὰ καὶ Γραικοῦ
καὶ Ἀρμενίου οἰκία ἔχει καὶ τὸ λουτρόν της,
πάντοτε λιθόκτιστον καὶ μαρμαρίνον, καὶ τοι-
αύτη ζυλίνη. Περὶ τῶν τουρκικῶν λουτρῶν ἐγρά-
φσαν τοσαῦτα ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων, ὥστε τὸ
ἀπλούστερον καὶ συνηθέστερον τῶν ἐν τῇ Ἀ-
νατολῇ παρακολουθημάτων τοῦ καθημέραν βίου,
τὸ λούσιμον, κατήντησε ζήτημα: βλέπει ἢ
ὠφελεῖ; εἶνε ἢ δὲν εἶν' ἄφρονον; Ἀφρονον
καὶ ὠφέλιμον τὸ θεωρεῖ καὶ ὡς τοιοῦτο τὸ με-
ταχειρίζεται ὁ Τούρκος καὶ τουρκομερίτης· βλα-
πτικὸν ἢ ἀδιάφορον τὸ νομίζει ὁ Εὐρωπαῖος.
Τὴν μέσσην τέμνοντες, ὡς ἐν ἄπασιν, νομίζομεν
ὅτι δὲν σφαλόμεθα, ἐὰν, ἀναγνωρίζοντες καὶ
λόγῳ ὑγιεινῆς καὶ λόγῳ εὐχαριστήσεως καὶ λόγῳ
καθαριότητος τὸ χρήσιμον τοῦ τουρκικοῦ ἢ θερμοῦ
λουτροῦ, κακίζομεν τὴν κατὰ πᾶσαν ἐβδομάδα
χρῆσιν καὶ τὴν ἐπὶ δώδεκα συνεχεῖς ὥρας ἐν
αὐτῷ διαμονήν, ἣν συνηθίζουσιν αἱ ἐκεῖ γυναῖκες.

Ἡ Ἀέσχη, ὁ συνήθης τόπος τῆς ἐνταμώσεως,
τὸ κοινὸν rendez-vous τῶν Τούρκων εἶνε ὁ
Καχβέ-χανές· τῶν δὲ γυναικῶν; τὸ λουτρόν, τὸ
ὁποῖον γίνεταί, χρεωστικῶς μὲν κατὰ παρα-
σκευὴν, πολλάκις δὲ καὶ δις τῆς ἐβδομάδος τὸ
κέντρον τῶν γυναικείων ἐκστρατειῶν. Ἐκεῖ ἢ
Ὀθωμανὶς θὰ ἐνταμώσῃ τὴν φίλην τῆς, ἐκεῖ θὰ
μάθῃ τὰ τῆς γειτονίας cancan, ἐκεῖ θὰ ἐπι-
δείξῃ τὰ τζεβαερίά της. Ὡστε δι' αὐτὰς τὸ
λουτρόν εἶνε προσέτι καὶ τόπος διασκεδάσεως,
καὶ μάλιστα ὅταν ᾖνε πρόσκλησις γάμου. Διότι
ἐκεῖ χορεύουσιν ἢ βλέπousι καὶ ἀκούousι χο-
ρευούσας καὶ ἀδούσας ἄλλας. Ὅθεν ἢ εἰς λου-
τρόν ἐκδρομὴ εἶνε παρὰ ταῖς κυρίαις, καὶ ἰδίως
ταῖς Ἀρμενίαις, ὑπόθεσις σπουδαία, περισπα-
σμός, ἀσχολία. Δι' αὐτὸ ἐτοιμάζονται ἀφ' ἐσπέ-
ρας τὰ ὀρεκτικώτερα ἐδέσματα, τὰ ἐκλεκτό-
τερα ὀπωρικά· γίνονται προσκλήσεις· ἀποφασί-
ζονται τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ κοσμήματα. Αἱ δὲ
πενόμεναι ἰδίως ἐκεῖ πλύνousι καὶ τὰ ἐνδύματά
των, καὶ μάλιστα τὸ θέρος, ὅτε ᾖνε σπάνιον
τὸ ὕδωρ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Τὰς σκηναὶς τοῦ τουρκικοῦ γυναικείου λου-
τροῦ μόνη ἡ Lady Montague καὶ εἶδε καὶ πε-
ριέγραψεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐξ ἀκοῆς καὶ ἐξ εἰκασίας
μόνον.

Ἡ συνήθης θερμοκρασία λουτροῦ τουρκικοῦ,

καλῶς διατηρουμένου, εἶνε 38° P, ὥστε Εὐρω-
παῖος, καὶ μάλιστα κρᾶσεως αἱματώδους καὶ
σφιγγῶν, εἶν' ἀδύνατον νὰ μείνῃ πέντε μόνον
λεπτὰ ἐν τῷ ἐσωτέρῳ διαιτήματι (caldarium
ἢ Cella caldaria, τῷ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιγένους κα-
λουμένῳ Ζεστῷ) τουρκικοῦ λουτροῦ, ὅπου ὅμως
διημερεύουσι πολλάκις, καὶ μάλιστα τὸν χει-
μῶνα, αἱ τρυφεραὶ χανούμισσαι, καθὼς καὶ αἱ
τουρκομερίτισσαι ἐκ τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Τὸ λου-
τρόν, καὶ μάλιστα τὸ μετ' αὐτοῦ συνυπακού-
μενον τρίψιμον, ἢ μᾶλλον ζύμωμα (massage),
συντελεῖ πρὸς θεραπείαν τῶν ρευματισμῶν καὶ
τινῶν ἐξανθημάτων τῆς ἐπιδερμίδος, διατηρεῖ
τὴν ἐλαστικότητά τῶν μυῶνων, εὐκολύνει τὰς
λειτουργίας τῆς γαστρὸς κλπ. Ἀλλ' ἐπίσης δια-
τίθησι τὸ σῶμα πρὸς τὰ κρυολογήματα, καὶ
μάλιστα εἰς τὸ εὐμετάβλητον τῆς Κωνσταντι-
νουπόλεως κλίμα συντελεῖ πρὸς τὰς ἐξαμβλώ-
σεις καὶ καθιστᾷ προῶπως τὸ σῶμα χαλαρώτε-
ρον τοῦ δέοντος.

Ὑπάρχουσι δὲ καὶ λουτρά διὰ τοὺς πτω-
χοὺς, ὅπου λούονται δωρεάν· καὶ βλέπει πολ-
λάκις ῥυπαρότατόν τινα Δερβίσην, εἰσερχόμενον
ἀταράχως εἰς τὸ λουτρόν, καὶ μετὰ τὸ σὺνθηες
Χού! ἀναβαίνοντα τὴν περιτρέχουσιν τὸ ἀπο-
δυτήριον ἐξέδραν, νὰ ἐκβάλῃ τὰ ῥάκη του καὶ
νὰ τ' ἀποθέσῃ πλησίον τῶν ἐνδυμάτων πλου-
σίου τινὸς Ἐφέντη, καὶ ἀφ' οὗ λουσθῇ καὶ κα-
θαρισθῇ, νὰ ἀναχωρήσῃ, χαιρετῶν μετὰ πολ-
λῆς εὐθυμίας δεξιὰ καὶ ἀριστερά, χωρὶς οὕτε
νὰ προσβλέψῃ καὶ εἰς τοῦ βαλανέως τὴν ἐμ-
βολήν.

Σημειωτέον δὲ ἐπὶ πᾶσιν, ὅτι αἱ αὐταὶ λέ-
ξεις, τὰς ὁποίας μεταχειρίζομεθα σήμερον ἐν
τῷ βαλανείῳ, ἦσαν ἐν χρήσει καὶ εἰς τὸν και-
ρὸν τοῦ Πτωχοπροδρόμου:

Ὁ μὲν προστάσσει, Τρίψτε με καὶ τάρασσε τὸ σῶμα·
ὁ δ' ἄλλος, πάλιν, Γέμισε, παρὰχυσέ μ', ὡς ἔγω.

Τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον εἶχεν εἰκοσιτέσσαρα
λουτρά, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων ἦσαν μεγαλο-
πρεπέστατα καὶ στολισμένα μετὰ πλῆθος εἰκό-
νων καὶ ἀνδριάντων. Ἐπὶ Θεοδοσίῳ τοῦ νεω-
τέρου ἠριθμοῦντο ἐν Κωνσταντινουπόλει οὐκ ὀλίγα
μεγάλα δημόσια λουτρά (θέρμαι) καὶ 153 ἰδιω-
τικά. Ἐπὶ Γυλλίου ἦσαν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν δη-
μόσια λουτρά, ἐξ ὧν τὰ πεντήκοντα διπλᾶ (μέ-
ρος δηλονότι διὰ τοὺς ἀνδρας, καὶ μέρος διὰ
τὰς γυναῖκας) καὶ μέγιστα. Ὁ Chevalier ἐμέ-
τησε περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος
430, καὶ ἄλλοι 300. Συμπεριλαμβανομένων
ὅμως καὶ τῶν ἰδιωτικῶν, εἶνε ὑπὲρ τὰ χίλια,
διότι, ὡς προείπομεν, ἐκάστη οὐ μόνον Τούρ-
κου, ἀλλὰ καὶ Γραικοῦ καὶ Ἀρμενίου ὁπωσοῦν
εὐκαταστάτου οἰκία ἔχει καὶ τὸ λουτρόν της,
1. Τὴν ἀφρισμένην σαπωνάδα, ἀφ' οὗ καὶ ῥῆμα σαπ-
ματίζω.

2. Περιέχουσιν λέγόμεν σήμερον.

εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ διακόσμησιν τοῦ ὁποῖου
οἱ ἰδιοκτῆται ἐπιδείκνυνται ὅλην αὐτῶν τὴν
μεγαλοπρέπειαν καὶ φιλοκαλίαν.

ΛΗΘΕΙΑΙ

* Πᾶσα μεγάλη εὐτυχία ἐγκρύπτει ἐν ἐαυ-
τῇ εἰδός τι μυστικῆς πικρίας. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ
παραπονώμεθα διὰ τοῦτο πρέπει μᾶλλον νὰ εὐ-
γνωμονώμεν ὅτι ἡ λύπη ἔστρεψε νὰ μοιράσῃ
μετὰ τῆς χαρᾶς.

* Οἱ ἄνδρες συγκεφαλαιοῦντες τὸ πᾶν,
βλέπουσι μόνον τὸ σύνολον τῆς ἐνδιαφερούσης
αὐτοῦς ὑποθέσεως, μόναι δὲ αἱ γυναῖκες ἐκτι-
μῶσι κατ' ἀξίαν καὶ τὰ καθέκαστα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

~ ~ ~ Ἐπειδὴ ἡ ἔκλειψις τοῦ ἡλίου, ἡ γενησο-
μένη τῇ 27 Ἰουλίου (π. χρον.) τοῦ παρόντος
ἔτους, ἔσται γενικὴ εἰς τὰς χώρας τῆς Βορείου
Ἀμερικῆς, ἰδίως δὲ εἰς τὰς δυτικὰς τῶν Ἠνω-
μένων πολιτειῶν, αἱ σιδηροδρομικαὶ ἐταιρίαι
τῆς Ἀμερικῆς ἐνώσεως προσεκήρυξαν ὅτι προσφέ-
ρουσι μεγάλας εὐκολίας καὶ ἐλαττώσεις τῶν τι-
μῶν τῶν εἰσιτηρίων οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς ἐπι-
στήμονας τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ μεταβῶσι πρὸς
παρατήρησιν τοῦ φαινομένου, ἀλλὰ καὶ εἰς πάν-
τα πέρτερον. Μέσον καινοφανὲς ἀλλὰ καὶ πρα-
κτικόν, δι' οὗ ὡς θεάματα κανονίζονται τὰ φυ-
σικὰ φαινόμενα.

~ ~ ~ Ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουσι τεσσαράκοντα ἑκα-
τομμύρια ὀρνίθων, ὧν ἐκάστη ἔχει κατὰ μέσον
ὄρον ἀξίαν 2 φρ. καὶ ἡμίσεος, οὕτω δὲ περιστώ-
σιν ἐν συνόλῳ κεφάλαιον ἑκατὸν ἑκατομμυρίων
φράγκων. Αἱ ὀρνίθες αὗται τίκτουςιν ἑκατὸν
ἑκατομμύρια νεοσσῶν, ὧν τὰ μὲν ἐννέα δέκατα
εἰσὶ προωρισμένα διὰ τὴν καταναλώσιν, τὰ δ' ὅ-
πολοιπόμενα δέκα ἑκατομμύρια εἰς ἀντικατά-
στασιν τῶν διὰ γῆρας θυσιαζομένων ἀλεκτόρων.
Ὑπολογιζομένης κατὰ μέσον ὄρον τῆς παραγω-
γῆς τῶν ὧν ἐκάστης ὀρνίθου εἰς 100, πωλου-
μένων κατὰ μέσον ὄρον πρὸς 6 λεπτὰ, ἐξαγο-
μεν τὸ ποσὸν 240 ἑκατομμυρίων φράγκων. Τέ-
λος προστιθέντες τὰ διάφορα εἰσοδήματα, ἅτινα
ἀπολαμβάνουσιν οἱ Γάλλοι μόνον ἐκ τῶν ὀρνίθων,
εὐρίσκομεν τὸ ἀρκούντως σημαντικὸν ἄθροισμα
400 ἑκατομμυρίων φράγκων.

~ ~ ~ Ἐσχάτως ἐγένοντο ἐν Ἀγγλίᾳ πειράματα
σφραγῆς ζώων ἐν κρυσταλλοῖς διὰ δυναμίτιδος.
Ἐλαχίστη ταύτης δόσις εἰς φυσιγγίον τίθεται
καὶ συγκρατεῖται ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ ζώου.
Ἐκρήγνυνται δὲ διὰ καψυλλίου ἐκ κροτητικοῦ
ἁλατὸς συγκοινωνοῦντος μετ' ἡλεκτρικῆς στή-
λης ἢ ἀτρακτίου τοῦ Rhumkorff· πιεζόμενον
ἐνὸς κομβίου, ὁ ἡλεκτρικὸς σπινθὴρ μεταδίδει
τὸ πῦρ εἰς τὸ καψύλλιον, ἐκπυρσοκροτεῖ ἡ δυ-
ναμίτις καὶ εἰς ὀλίγον χρόνον τοῦ χρει-
σθέντος πρὸς ἀνάγκαν τῶν ὀλίγων τούτων

γραμμῶν ὁ βοῦς πίπτει ὡς κεραυνόπληκτος. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νέου τούτου εἶδους νάρκης πρὸς καταστροφὴν ζώωντων εἰδῶν εἶναι εὐχερестаτή, ἀκίνδυνος καὶ βεβαίως ἀποτελέσματος, πρὸ πάντων δὲ κέκτηται τὸ πλεονέκτημα ὅτι λυτρώνει τὸ ζῶον ἀπὸ μαρτυρίου, παρατεταμένου πολυλάκις καὶ ἐπωδύνου.

~~~~~ Ὅταν ἐσχάτως ἐψόφησεν ὁ ἐν τῷ ζωολογικῷ κήπῳ τοῦ Λονδίνου ἵπποπόταμος, ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα εἰς τινα ἐταιρίαν φυσιοδιφῶν, νὰ γευθῶσι τὸ κρέας αὐτοῦ. Ἄν καὶ τὸ ζῶον ἦτο γεγηρακὸς, τὸ κρέας ὅμως αὐτοῦ, ψητὸν καὶ βραστὸν, ἐφάνη ἐξάίσιον· ἰδίως δὲ ὁ ποὺς βεβαιούσιν ὅτι δὲν θὰ δυσηρέσται τοὺς ἀπαιτητικωτέρους γαστρονόμους.

~~~~~ Τῷ 1871 ἡ διὰ τὰ σχολεῖα δαπάνη ἀνῆλθεν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς εἰς 320 ἑκατομμύρια φράγκων. Τῷ 1873 τὸ ποσὸν τοῦτο ἠῤῥησε τεραστίως, ἀνελθὼν εἰς 450 ἑκατομμ. φρ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν παιδῶν, ἀπὸ ἡλικίας ἐξ μέχρι δεκαεξέτων, υπολογίζεται εἰς δέκα περίπου ἑκατομμύρια, ἔπεται ὅτι διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἑκάστου τούτων δαπανῶνται ἐτησίως τεσσαράκοντα πέντε φράγκα. Καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο ὑπελογίσθη κατὰ μέσον ὅρον, διότι ἡ πολιτεία τῆς Μασσαχουσέτης ἀφιεροῦ ἐτησίως ἑκατὸν φράγκα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἑκάστου παιδός.

~~~~~ Ἡ κατανάλωσις τῶν πνευματωδῶν ποτῶν ἐν Λονδίνῳ εἶναι τοσαύτη, ὥστε ἀνέρεχεται εἰς τὸ τεράστιον ποσὸν ὀγδοήκοντα ἑκατομμυρίων λίτρων, εἴτε τεσσάρων δυσσεκατομμυρίων μικρῶν ποτηρίων ἐτησίως. Ὑπελόγησαν δὲ ὅτι τοιαύτη ποσότης εἶναι ἴση πρὸς ποταμὸν ἔχοντα μῆκος μὲν ἐννέα χιλιομέτρων, πλάτος τεσσαράκοντα μέτρων καὶ τριῶν καὶ ἡμίσεος μέτρων βάθος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Λονδίνον ἔχει τρία ἑκατομμύρια κατοίκων, ἔπεται ὅτι εἰς ἕκαστον ἄτομον ἀναλογεῖ ἐτησίως κατὰ μέσον ὅρον κατανάλωσις εἰκοσιεξ λίτρων πνευματωδῶν ποτῶν μόνον, ἐκτὸς τῶν ἄλλων.

~~~~~ Βεβαιούται, γράφει ὁ Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς, περὶ τοῦ στρατηγοῦ Canrobert, ὅστις ἀπεστάλη εἰς Ῥώμην μετὰ συνοδίας ὥπως ἀντιπροσωπεύσῃ τὸ ἔθνος του εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, ὅτι εἰς τὴν ἐπιστροφὴν του ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν ἐπεσκέφθη τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἑσωτερικῶν καὶ παραδώσας πρὸς αὐτὸν 17,000 φράγκα, εἶπε— «Μοὶ παρεχωρήσατε 30,000 φράγκα διὰ τὰ ἐξοδά μου, ἀλλὰ μόνον 13,000 ἐδαπάνησα, ὥστε ἰδοὺ τὰ ἐπίλοιπα!» Ὁ ὑπουργὸς ἠρνήθη νὰ λάβῃ τὰ χρήματα εἰπὼν, ὅτι τὸ ποσὸν ἐκεῖνο εἶχε παραχωρηθῆ πρὸς τὸν σκοπὸν ἐκεῖνον καὶ προσέειπεν, δὲν ὑπῆρχε νόμος ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ τὰ δεχθῇ.— «Ἄν ἦναι λοιπὸν ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ γείνῃ κλοπὴ», ἀπε-

κρίθη ὁ Canrobert, — «προτιμῶ ἄλλος τις νὰ ἦναι ὁ κλέπτης. Λάβετε τὰ χρήματα καὶ δότε μοι ἀπόδειξιν!»

~~~~~ Εἰξεύρετε τὴν ἀξίαν τῆς ἀτμομηχανῆς μεγάλου πολεμικοῦ πλοίου; Αἱ μηχαναὶ καὶ οἱ λέβητες τοῦ μεγάλου ἀγγλικοῦ θωρηκτοῦ «Νόρδαμπτον» ἐκόστισαν φράγκα 2,387,500, αἱ τοῦ «Ἀγαμέμνονος» 2,250,000 καὶ αἱ τοῦ «Ἀδαμάστου» 3,000,000.

~~~~~ Ἐκ τοῦ «Παρνασσοῦ» ἀποσπῶ τὰ ἐπόμενα: Ἐν Μασσαλίᾳ ἐφηρμόσθη νέα τις ἐφεύρεσις σκοποῦσα τὴν πρόληψιν τῶν γινομένων συγκρούσεων τῶν ἀμαξοστοιχιῶν. Ἡ ἐφεύρεσις αὕτη συνίσταται εἰς τὴν τοποθέτησιν ἐν τοῖς σιδηροδρομικοῖς σταθμοῖς μεγάλων ἡλεκτρικῶν κατόπτρων, ἅτινα θέλουσι δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀμαξοστοιχιῶν. Εἰδικὸς ὑπάλληλος ἐν ἑκάστῳ σταθμῷ παρατηρεῖ ἀκριβῶς ποῖαν διεύθυνσιν λαμβάνει ἡ πρὸ αὐτοῦ διερχομένη ἀμαξοστοιχία καὶ κατ' αὐτὴν διευθύνει τὸ κατόπτρον.— Ἐν Λονδίνῳ ἐγένοντο πειράματα ὥπως οἱ φανοὶ τοῦ φωταερίου τῆς πόλεως ἀνάπτωνται συγχρόνως δι' ἡλεκτρικοῦ ρεύματος. — Ἐν Βουφάλλῳ τῆς Ἀμερικῆς ἐγένοντο πειράματα θερμάνσεως ὅλης τῆς πόλεως δι' ἀτμοῦ, διοχετευομένου διὰ τῶν ὁδῶν εἰς τὰς οἰκίας· πεντήκοντα καὶ μία οἰκοδομαὶ, ἐν αἷς καὶ μέγιστον ἐκπαιδευτήριον, ἐθερμάνθησαν οὕτως ἄριστα. — Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐφαρμόζεται ἀπὸ τινος μετ' ἐπιτάσεως τὸ σύστημα ἐδάφους ἐν οἰκίαις καὶ καταστήμασιν ἐκ γουταπέρκας. Πρὸ πάντων λίαν ὠφέλιμον εὑρέθη τοῦτο ἐν τοῖς ἵπποστασίοις, διότι προφυλάττει τὴν υἱεῖαν τῶν ἵππων καὶ δὲν ἐπιφέρει πληγὰς ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῶν, ὅταν κατακλίνωνται, ὡς συμβαίνει ἐπὶ τοῦ ξυλίνου ἢ γηίνου ἐδάφους. Ἐν ταῖς οἰκίαις ἀπεδείχθη ὅτι τὸ ἐκ γουταπέρκας ἔδαφος καθιστᾷ περιττὸν τὸν τάπητα, θερμαίνει τὸ δωμάτιον ὡς ἐκεῖνος, διατηρεῖ τὴν καθαριότητα, δι' ἀπλοῦ βεβρεγμένου πανίου καθαρίζεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ τέλος στοιχίζει ὀλιγώτερον ἢ πᾶν ἄλλο ἔδαφος. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἡ πολυτέλεια ποικίλει κατὰ διαφόρους τρόπους τὴν γουταπέρκαν.

~~~~~ Μικρὸν κοράσιον ἐμελέτα ἱερὰν ἱστορίαν.

— Ἐρώτησέ τὴν, εἶπεν ὁ πατὴρ πρὸς τινα φίλον του, θὰ ἰδῇς πόσα εἰξεύρει.

— Λοιπὸν, παιδί μου, εἶπεν ὁ φίλος δὲν μᾶς διηγείσαι τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀδάμ;

Ἡ μικρὰ τὸν ἀτενίζει μετ' ἀπορίας.

— Τοῦ Ἀδάμ; ὦ! δὲν ἐφθασα ἀκόμη ἕως ἐκεῖ!

Εἰς ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΝ.

Ἐπὶ 40,000 κατοίκων τελοῦνται 90 γάμοι ἐν Γερμανίᾳ· εἴτα ἐπέρχονται κατὰ σειρὰν ἡ Αὐστρία, Γαλλία, Ἰσπανία, Ἰταλία, Μεγάλη Βρετανία καὶ ἡ Ῥωσσία (68 γάμοι ἐπὶ 40,000 κατοίκων).